

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

БРОЙ 4–5 (389–390), година XXVII

22 май 2009 година

Какво, кога и как четат децата

анкета с ученици от
пети и шести клас

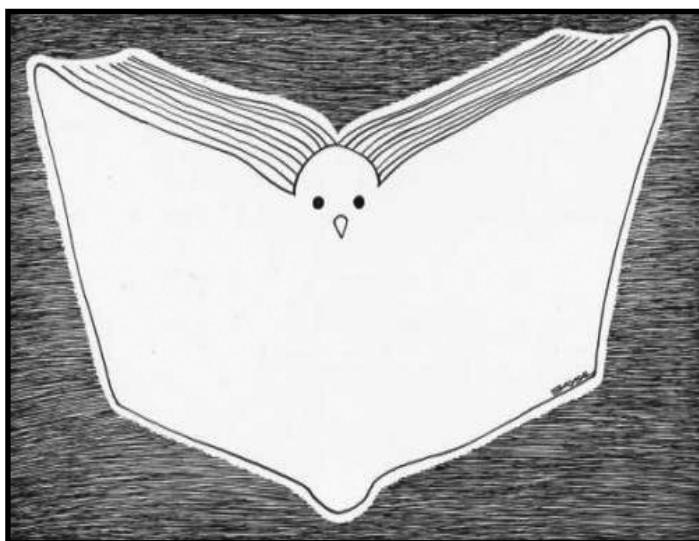
на стр. 8

Един университет –
две култури

на стр. 4

Аз съм от България

на стр. 23

стр. 14

КАМЪНИТЕ (ПАДАТ) ОТ НЕБЕТО

В Броя ще прогледете още:

- ❖ Димитър Димов и неговият пловдивски период
- ❖ Филолози на експедиция до планетата Слово
- ❖ Пловдивчани в „Света гора“

- ❖ Награди на СБП получиха преподаватели от университета
- ❖ Цената за златото през призмата на историята
- ❖ Университетският футбол

ФИЛОЛОЗИ НА ЕКСПЕДИЦИЯ ДО ПЛАНЕТАТА СЛОВО

(над шестдесет бакалаври, магистри и докторанти участваха в Единадесетата национална научна конференция в Пловдив)

За единадесетото издание на Националната студентско-докторантска конференция със запазената марка „пловдивска“ организаторите избраха наслов „Словото – планета на духа“. Още в програмата на конференцията домакините нарекоха пътя към тази планета мисия, предизвикателство и надежда за филолозите. Със своите откровения-думи натам в двудневен полет поеха докладчиците; а слушателите, „снабдени“ с телескопи, любопитно съзерцаваха планетата Слово, ключът за чиито тайни се съхраняваше в мисловния сейф на оценителите – техните преподаватели. За тези опорни идеи в сюжета на конференцията сигнализираха стикери-

филолози определят като водещ за студенти и докторанти в съвременната ни хуманитаристика.

И на единадесетата среща в Пловдив, включвайки се в състава на националното жури, авторитетни преподаватели от българските университети дадоха подкрепата си за развитието на конференцията. Под тепетата пристигнаха езиковедите доц. д-р Красимира Алексова и ст. ас. Владислав Миланов (СУ „Св. Климент Охридски“); доц. д-р Стефан Гърдев – редакторът на Българската електронна лингвистична библиотека www.belb.net от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“; литературоведите проф. д-р Калина Лукова (Бургаски свободен университет) и доц.

Наградените участници

Секция по езикознание:

I. Бакалаври:

Първа награда:

Десислава Крушарова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 4. курс, БЕРЕ
Антония Петрова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 3. курс, БЕНЕ

Втора награда:

Десислава Димитрова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 4. курс, БЕАЕ
Десислава Самуилова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 3. курс, БЕРЕ
Велислава Тодорова, СУ „Св. Климент Охридски“, 2. курс, Философия

Трета награда:

Гергана Петкова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 3. курс, БЕИЕ
Ивайло Иванов, ПУ „Паисий Хилендарски“, 4. курс, АФ
Юлия Иванова, Мария Начева, ПУ „Паисий Хилендарски“, 3. курс, АЕФЕ

Поощрителна награда:

Борислава Атанасова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 3. курс, БЕРЕ
Ивелина Илиева, ПУ „Паисий Хилендарски“, 3. курс, БЕРЕ
Енчо Тилев, ПУ „Паисий Хилендарски“, 2. курс, РЕНЕ
Петър Спасов, Гергана Енева (4. курс, БЕНЕ)
Адреана Кехайова (2. курс, Социология), ПУ „Паисий Хилендарски“

II. Магистри

Първа награда:

Надя Хамами, СУ „Св. Климент Охридски“, магистърска програма по лингвистика

Втора награда:

Славка Кесова, ПУ „Паисий Хилендарски“, магистърска програма по актуална българистика

Секция по литературознание:

I. Бакалаври:

Първа награда:

Богдана Паскалева, СУ „Св. Климент Охридски“, 4. курс, БФ

Втора награда:

Атанаска Методиева, ЮЗУ „Неофит Рилски“, 3. курс, БФ

Трета награда:

Мария Танева, ШУ „Еп. Константин Преславски“, 3. курс, БФ

Поощрителна награда:

Андреана Спасова, СУ „Св. Климент Охридски“, 2. курс, БФ
Даниела Тодорова, СУ „Св. Климент Охридски“, 4. курс, БФ
Теодора Иванова, ПУ „Паисий Хилендарски“, 2. курс, БФ
Анна Качарава, Бургаски свободен университет, 2. курс, Журналистика
Специална награда за колективна **разработка:**
Петър Спасов, Гергана Енева, Ели Гинева, Таня Зографска (4. курс, БЕНЕ)
Анелия Нинчева, Дико Бучуков (4. курс, БЕАЕ), ПУ „Паисий Хилендарски“

II. Магистри

Първа награда:

Иглика Милушева, СУ „Св. Климент Охридски“, магистърска програма „Антична култура и литература“

Мария Стоева, СУ „Св. Климент Охридски“, магистърска програма „Литература, кино и визуална култура“

Втора награда:

Красимира Маринова, ПУ „Паисий Хилендарски“, магистърска програма по славянска филология

Илвие Конедарева, СУ „Св. Климент Охридски“, магистърска програма по литературознание

Трета награда:

Николай Метев, СУ „Св. Климент Охридски“, магистърска програма „Образованието по български език и литература в средното училище“

Участници и жури пред входа на Дома на учените

те – традиционните отличителни знаци на всички, които участват в „случването“ на форума.

Научното събитие влезе в актуалните теми от деня, отразени от електронните и печатните медии. Пред камерите на БНТ – Пловдив и Национална телевизия „Евроком България“ доц. д-р Красимира Чакърва, архитектът на конференцията и непрекъснат организатор на лингвистичната секция от 1999 г. до днес, постави акцент върху многостранните резултати досега и перспективите пред форума, който младите

д-р Магдалена Костова-Панайотова от ЮЗУ „Неофит Рилски“. Пловдивското присъствие представяха: в секцията по езикознание – проф. д-р Диана Иванова (председател), доц. д-р Петя Бъркалова и гл. ас. д-р Константин Куцаров; в литературоведската секция – доц. д-р Владимир Янев (председател), доц. д-р Жоржета Чолакова, доц. д-р Елена Гетова, гл. ас. Таня Атанасова, д-р Гергина Кръстева и д-р Соня Александрова.

Сериозни теоретични въпроси от съвременната българска граматика,

на стр. 3

Историци и археолози се събраха за пети път

Александър КАЛОФЕРОВ

На 25 и 26 април се състояха петите национални студентски четения, организирани от Студентския историко-археологически клуб „Проф. Велизар Велков“. В галерия „Златю Бояджиев“ си дадоха среща студенти от Варна, Велико Търново, Шумен, София, Пловдив, както и от Лодз (Полша), а проявата бе подкрепена от Студентския съвет към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Общински институт „Старинен Пловдив“.

Ето и някои от темите. Антон Атанасов от Велико Търново представи „Неолитни отбрани-телни съоръжения на територията на България“, Анелия Иванова от Националната художествена академия ни насочи към античността с „Гробницата Оструша в Долината на царете“.

Еразмус-студентът от Университета в Лодз Бартолемей Пиотровски изнесе доклад върху стара култура, наречена „Виебраска“ и разпространена от Балтийско до Черно море. Росен Иванов от ПУ продължи с „Мегалитните паметници в землището на с. Искра, община Първомай“. Величка Гоцкова от Нов български университет предположи египтологите с „Политически и икономически взаимоотношения между Египет и Хиксосите в края на XVII династия“. След

това Николай Кунев показва една изгубена цивилизация с тезата си „Тракийския град Бесапара – хипотези и реалности“. А неговият колега Румен Иванов, отново от ПУ, представи „Тракийски главнярници от с. Искра, община Първомай“.

В третата сесия от първия ден участниците наблегнаха повече на историческите факти, които разграничават археологията. Калин Чалъков от ВТУ представи „Спортни хазартни игри и други развлечения, практикувани в средновековна Дунавска България“. Двама представители на Варненския свободен университет – Радостина Неделчева и Тихомира Иванова ни откриха малко от светогледа за морските познания и виното – с „Корабоплаването в Черно море от края на XI – до началото на XV век“ и

„Винопроизводство в български-те земи“.

Вторият ден започна с Ирина Атанасова от ПУ, която представи темата „Просветен абсолютизъм“, последвана от варненския й колега Мустафа Юсеин с „Военните реформи в Османската империя (края на XVIII – началото на XIX век)“. Първата сесия завърши с друг представител от морската ни столица – Петър Вушков, който изнесе доклада „Варна през Кримската война 1853–1856г.“ Втората сесия започна Йордан Николов с „Николай II – управление на Русия – 1894-1917 г.“, последван от Димо Георгиев от Шумен с „Кулата в Болинген – Карл Густав Юнг в интелектуалната история на XX век“. Завършекът остана за пловдивската представителка Силвия Цветанова, която ни разкри тайни за сахарска култура около днешен Южен Алжир с темата си „За Туарегите ...“.

Атмосферата на дискусии-те и последвалите неформални срещи и обсъждания затвърдиха интереса на студентите и необходимостта от провеждането на подобен научен форум.

Стартира кампания „Промоция на здравето“

Кампания под наслов „Промоция на здравето“ стартираха в края на април представителите на Студентски съвет. Гинекологът д-р Петър Петров, председател на Националния съюз на акушер-гинеколозите, гостува в университета с професионални съвети за повишаване на сексуалната култура при младите хора. В лекцията си д-р Петров акцентира върху нежеланата бременност, болестите, предавани по полов път, хормоналните отклонения при мъжа и жената, абортите и алтернативите в контрацепцията. Според статистически изследвания засега процентът на нежеланите бременности и на абортите постоянно се повишава.

Скоро д-р Петров ще започне и безплатни прегледи, за да се наблюдава стабилността на сексуалното здраве у младите хора, информираха организаторите от Студентския съвет. Специалистът акушер-гинеколог ще отговаря и на въпроси от всякакво естество, които се отнасят към темата.

Николета Крумова

➔ от стр. 2

тенденции и модели в словообразуването; състоянието на българската лексика от началото на XX в. (върху материали от Пълен руско-български речник от 1914 г.); ролята на омографите като част от омонимията в съвременния руски език; аспекти от езиковата картина в българския психокосмос; българоезичният свят на учениците в 5. и 6. клас, видян през призмата на една анкета – тези и сходни теми получиха интересна презентация от своите автори с езиковедски увлечения.

Лингвистите регистрираха и международно участие – докторантката по български език Ивана Давитков от Белградския университет представи интересен доклад за морфологичните особености на говора на с. Смиловци, Димитровградско. Литературоведите дадоха старт на заседанието си чрез „Време и пространство в сборника „Ръж“ на Ангел Каралий-

Филолози на експедиция ...

чев“ и продължиха с „Фигурата на твореца в романа на Николай Райнов „Между пустинята и живота“, стигайки до „Всички ще отслужим една панихида на миналото, за да живеем с празника на настоящето (Н. Й. Вапцаров – *Вълната, която бучи*)“.

Топосите на страшното в диалогичните разкази на Светослав Минков, както и измеренията на секса в творчеството на Виктор Пасков тълкуваха някои кандидат-литературоведи и културолози, а други сканираха ероса и етноса, психоанализата и народопсихологическата естетика в творчеството на оригиналния български културфилософ и народопсихолог Найден Шейтанов.

Към тълкуващия човек във философията на Иван Саръилиев се насочи докторантът от БАН Андрей Ташев, възпитаник на Пловдивския университет, а сту-

дентката по журналистика Анна Качарава (Бургаски свободен университет) презентира мултимедийно моделите на голото женско тяло, отразени в творчеството на големите таланти от различните културно-исторически епохи.

Вие извършвате героически акт. Занимавате се с дейност, която прилича на дейността на нашия патрон – Паисий Хилендарски, и на творците – патрони на другите университети, каза в приветствието си деканът на Филологическия факултет в ПУ доц. д-р Живко Иванов. Факултетът спомоществова-телства организирането на конференцията, чиито партньори са Съюзът на учениците – Пловдив и Студентският съвет на Пловдивския университет.

Срещам млади хора с оригинални творчески подходи. Чудесно е, че се занимавате с един от най-древните комуникативни методи

– езика, обобщил гл. ас. д-р Тодорка Димитрова, председател на Клуба на младите учени в Пловдив.

Вечерта на 7 май, първия ден на форума, в пленарната зала на Дома на учените беше представен сборникът „Текстове и прочити“. Той съдържа докладите на лауреатите от юбилейната Десета национална конференция през 2008 г. На премиерата издателът Стефан Пеев, управител на „Контекст“, посочи, че книгата се ражда с любов, за да пребъде.

Със своя продукция за наградения фонд на конференцията отново се включиха издателствата „Анубис-Булвест“, „Хермес“, „Пигмалион“, „Летера“, „Жанет 45“, Пловдивско университетско издателство.

Единадесетата конференция имаше и неподражаеми си музикален ритъм, ускоряван неколкратно в бар „Океаник“ на Пловдивския университет.

Тенчо Йорданов

ЕДИН УНИВЕРСИТЕТ – ДВЕ КУЛТУРИ

(И още – за „цеховете“ в Университета и лабиринтите между тях; Кой е Минотавъра и ще се появи ли Ариадна?)

Проф. д-р Никола БАЛАБАНОВ

Точно преди половин век, през месец май 1959 година, лорд Чарлз Сноу изнася в Кеймбриджкия университет знаменитата си лекция „Двете култури и научната революция“. Основната идея в лекцията (както и на издадената по-късно книга със същото заглавие) е да предупреди обществото за нарастващия разрыв между традиционната хуманитарна култура и „научната култура“, което според автора може да доведе до гибел на Културата като такава.

До този извод Ч. Сноу стига благодарение на своя необичаен жизнен път – „по образование учен, по призвание – писател“, както той самият се определя. Завършил блестящо физика през 1930 г. в Кеймбридж, работил до Втората световна война като сътрудник на великия Ръдърфорд („бащата“ на ядрената физика), заемал високи държавни и обществени постове, наред с това той се утвърждава като талантлив писател и публицист. Автор е на поредица романи, в които намират отражение неговите наблюдения върху психиката на обществото (цикълът „Чужди и братя“), особено на научната интелигенция („Наставници“) и на служителите в държавната администрация („По коридорите на властта“).

През 60-70-те години на миналия век Чарлз Сноу предприе „кръстоносен поход“ в пресата и чрез многобройни публични изяви (в това число и в България), с който се опитваше да привлече съмишленици за ликвидиране на споменатия разрыв между двете култури. Ще приведа някои мисли от неговата книга:

„На единия полюс – художествената интелигенция, на другия – учените, и като най-ярки представители на тази група – физиците. Тях ги разделя стена от неразбиране.... В двете групи съществува странна, извратена представа една за друга“ Те дотолкова различно се отнасят към едно и също нещо, че не могат да намерят общ език даже в емоционален план....

.....Много пъти съм имал възможността да общувам с хора, които според нормите на традиционната култура се смятат за високообразовани. Обикновено те разпалено се възмущават на

литературната неграмотност на учените. Веднъж не издържах и попитах, кой от тях може да обясни втория закон на термодинамиката. Отговорът беше мълчание или отказ. Работата е там, че да зададеш този въпрос на учения означава приблизително същото, каквото е да попиташ писателя: „А Вие чел ли сте Шекспир?“

Сега съм убеден, че ако се бях поинтересувал от по-прости неща, например от такива като *що е маса или що е ускорение, т.е. ако бях слязъл до онязи степен на научна трудност, в която в света на художествената интелигенция питат: „Вие умеете ли да четете?“, то не повече от един на десет висококултурни хора би разбрал, че ние с него говорим на един и същи език....“*

Преди години, вдъхновени от призивите на Сноу, както и от възникналото под тяхно влияние движение в Съветския съюз, „Физики и лирики“, няколко ентузиаста от Университета се опитахме да сближим „двете култури“ на местна почва – най-напред с усилията на проф. Бистра Ганчева и на доц. Владимир Янев, по-късно – в някои съвместни прояви с проф. Клео Протохристов и д-р Аделина Странджева. С проф. Ганчева създадохме Клуб на преподавателите, в който периодично се изнасяха лекции от колеги с различни специалности. К. Протохристов и А. Странджева представиха някои свои творби пред физиците; по покана на проф. Протохристов аз и други колеги – физици, няколко пъти гостувахме в литературното списание „Страница“ и т.н.

Въпреки първоначалния успех на начинанието, то не беше подето от останалите и „раздалечаването“ продължи. Ако до 90-та година се срещаме поне на общите събрания и чествания, на манифестациите и бригадите, след това и тези възможности отпаднаха. Общуването ни все повече се свеждаше, както се казва, до „учтиво кимване“. Заживяхме в свои затворени кръгове по факултети и катедри.

Повод за споделя тези мисли е поредната

ЧУДЕСНА ИНИЦИАТИВА НА ФИЛОЛОГИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ, за която научаваме от последния брой на в-к „Пловдивски университет“. Вестникът съобщава за церемонията по „вписването“ и ритуала на „вричането“, организирани по случай приобщаването на нови колеги с научни звания и степени към семейството на хабилитираните. Още по-хубаво щеше да бъде ако „приобщаването“ беше проведено в някоя голяма аудитория с участие на студенти и преподаватели от всички специалности. Убеден съм, че ритуалите могат да въздействат на нашите възпитаници не по-малко от специализираните лекции, които им четем.

Подобни прояви са провеждани и в предишните години, но и те бяха „затворени“ в рамките на факултетите. На 1 март 1996 г. (на стогодишнината от откриването на радиоактивността) Физическият факултет организира такъв ритуал и аз като декан прочетох клетвата за „вричане“ (в духа на университетските европейски традиции) на д-р Христо Христов (бр. 4-5 от 1996 г. на в-к „Пловдивски университет“). След това колегата изнесе своята встъпителна лекция. Такива встъпителни лекции (не ги наричам с латинския им термин, след като има хубав български за случая) през следващите години бяха организирани и във Физическия факултет и във Факултета

по математика и информатика. Особено внушително беше академичното тържество, организирано от ръководството на ФМИ на 20.02.2003 г., на което встъпителни лекции изнесоха професорите Георги Златанов, Петко Проинов и Христо Семерджиев (на него присъстваше и проф. И. Куцаров).

Подобни прояви трябва да се превърнат в общоуниверситетски празници. По-често трябва да имаме възможност да научаваме какво правят колегите от другите факултети и специалности. Спомням си един разговор с проф. Н. Попов през 1990 г. Като ректор на Софийския университет той имаше амбицията да извоюва правото на неговия Академичен съвет да избира своите професори (без намесата на ВАК). На моето възражение, че в АС има по един-двама представители на различните специалности, т.е. няма да е осигурена необходимата компетентност, той отговори: „Вижте, в миналото нашият университет е имал такива права. При хабилитирането на дадено лице, наред с мнението на компетентните рецензенти, решаващо е било и общественото мнение за качествата на кандидата. Трябвало е той да има достатъчно изяви, за да го познава университетската общественост – на ежегодните научни сесии, на откритите семинари, в научнопопулярни лекции (обявявани във вестниците) и т.н.“

Вярно е, че сега мащабите на университетите са други, но това не оправдава напълно скъсването с университетските традиции от миналото. Някои от тях трябва да станат норма за нашето съществуване. Тук ще си позволя да цитирам „завета“ на друг знаменит физик – Джеймс Максвел, съзателят на електромагнитната – теория. При заемането на длъжността в Кеймбридж през 1871 г. в своята встъпителна лекция той заявил:

„Ние трябва постоянно да се стремим да поддържаме жива връзката между нашата работа и хуманитарните курсове в Кейм-

Трапезният любимец – подходяща „лаборатория“ за създаване на грипни вируси с нови свойства

Доц. д-р Атанас АРНАУДОВ

Силно патогенен за хората щам на грипа – нова комбинация от свински, птичи и човешки грипни вируси е причинил смъртта първоначално на поне 20 души в Централно Мексико и може би на още стотици други в цялата страна. Вече се знае, че мутираният вирус може да се предава от човек на човек и така броят на заразените може би вече надхвърля хиляди.

Вирус със същата генетична структура вече се разпространява в Северна Америка, Европа и части от Азия. Броят на заразените с вируса нараства, съобщават световните агенции, цитирайки данни на Световната здравна организация. Генералният директор на Организацията Маргарет Чан обявя, че нивото на тревога за пандемия от свински грип е повишена на пета степен по шестстепенна скала – наличие на заболяването в повече от една държава.

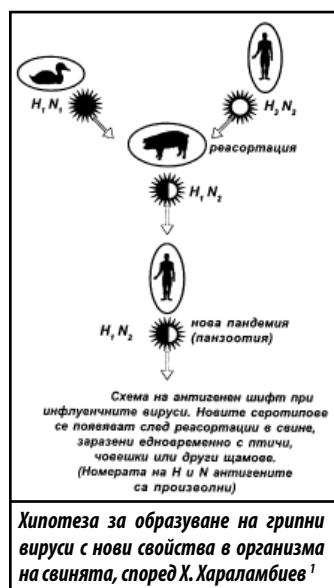
Първоначално за причинител на заболяването се е смятал грипен вирус, който спорадично се предава от прасетата на хората, но при по-обстойния анализ е била разкрита непознатата досега нова грипна конфигурация. Според американския Център за контрол и предотвратяване на заболяванията (CDC) става дума за инфлуенца тип А (H1N1), но с изключително не-

бичайна нуклеинова киселина, съдържаща елементи от четири вида грипен вирус – свински от Северна Америка, птичи, човешки и свински от Азия и Европа. Макар в описанието му често да се използва думата „свински“, той не е изолиран от прасета. Подобно на някои „човешки“ варианти, и този не се лекува с по-стари лекарства като амантадин и римантадин, но пък му действат „Тамифлу“ и „Реленца“, стига да не развие характерната за типа H1N1 резистентност и към тези медикаменти.

Учени от Националната лаборатория по микробиология в Уинипег, Канада, вече са успели да „разчетат“ генетичния код на вируса, съобщи Асошиейтед прес.

Грипните вируси са с твърде изменчив геном. Сегментният строеж на вирусната РНК допълнително улеснява това, като дава възможност за бързи и

разнообразни промени в нея. Промените засягат най-често кодирането на антигените по мембраната – Н и N. Тези промени могат да бъдат «малки» или «големи». Малките са пряк резултат от единични мутации и се обозначават като **антигенен**

дрифт. Те са причина за локалните епидемии през няколко години. Големите антигенни промени се наричат **антигенен шифт**. Представяват обмяна на генетичен материал между различни щамове грипни вируси тип А – човешки и животински и

са причина за големи пандемии през няколко десетки години. Подходяща «площадка» за създаване на нови серотипове вируси са свинете. Те се заразяват с различни щамове човешки, свински и птичи грип (коинфекция между човешки и животински щам). В тях има благоприятни условия за ефективна **генетична реасортация**, при която се появяват нови щамове грипни вируси тип А.

Ролята на реасортацията в организма на свинята като механизъм на създаването на силно смъртоносни грипни е описан като хипотеза от проф. Хараламби Хараламбиев в неговата монография „Вируси по животните“¹. При реасортацията обикновено се разменят цели геномни сегменти, в резултат на което се получава вирус със съвсем нови свойства. По този начин сред грипните вируси се появяват новисеротипове, които преодоляват популационния имунитет, образуван срещу старите серотипове и предизвикват нови пандемии.

В този смисъл, авторът теоретично е предвидил появата на заболявания от този тип.

¹Х. Хараламбиев, Вируси по животните, Пандора, Хасково, 2002, 151 стр.

➔ от стр. 4

бридж: литературни, филологически, исторически или философски.

Сред учените понякога се появява тесен професионален дух, същият, какъвто се появява сред хората, занимаващи се с други дейности. Но тъкмо университетът е мястото, в което може да се преодолее тенденцията сред хората – да се разпръскват в затворени кръгове, в които, именно поради тяхната затвореност, господстват дребни цехови интереси.

В противовес на това „завещание“, изглежда сега още повече сме се изолирали в затворени кръгове и си гледаме „дребните

ЕДИН УНИВЕРСИТЕТ – ДВЕ ...

цехови интереси“. Нещо повече, изградили сме си „академични лабиринти“, за да станат недостъпни нашите „цехове“. Повод за такива мисли донякъде ми дадоха споделените емоционални откровения на младата колежка доц. д-р Елена Гетова в словото си на ритуала за „приобщаването“ ѝ. С умиление проследих как нейният герой се лута сред лабиринтите на академичното пространство, с риск да срещне Минотавъра. И, надявам се, с чувство за хумор посочва съвременния образ на чудовището – „заплашително зву-

чащите за филолога химически и физически факултети“.

Атическият стил е непостижим за един физик, но ще се опитам да посипя малко „атическа сол“ във виртуалния диалог с колежката Гетова: „Поразходете се из коридорите и надникнете в кабинетите на физическия и химическия факултет. Може би ще ви се отдаде да срещнете онзи Тезей, който ще ни спаси от Минотавъра. А за ролята на Ариадна едва ли има по-подходящ от един филолог, особено ако е млад доцент.

Напускам митологията, за да завърша с нещо „земно“ и актуал-

но (заради което реших да напиша този материал). Наближава 24 май – националният празник на народната просвета. Много години вече този ден е изпразнен от съдържанието си за нашия университет. Миналата година ръководството на филологическия факултет направи опит, без необходимата разгласа, да възстанови някогашната традиция за тържествено отбелязване на деня. Изцяло подкрепям призива на декана „Да възродим традицията!“. Затова се обръщам към колегите филолози:

СЪБЕРЕТЕ НИ ЗАЕДНО НА ПРЕДСТОЯЩИЯ 24 МАЙ. СТАНЕТЕ ОБЕДИНИТЕЛИ НА АКАДЕМИЧНАТА ОБЩЕСТВЕНОСТ В ПЛОВДИВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ!

ЗА ПРОФЕСОРА ПО ПРАВО КОНСТАНТИН КАЦАРОВ

и неговото наследство – 10 години по късно

Гл. ас. Ангел ШОПОВ

Преди повече от десет години излезе книга, от чието заглавие бе заимстван надсловът на симпозиума, проведен през месец април в Юридическия факултет. Той беше организиран с цел да се напомни още веднъж за дирята, оставена от видния български юрист в правната наука. Участваха представители на Пловдивския университет, Софийския университет, Българска академия на науките и чуждестранни гости.

Водещ на проявата беше деканът на ЮФ проф. д-р Венцислав Стоянов. Приветствия към участниците отправиха доц. д-р Запрян Козлуджов и генералният секретар на фондация „Кацарови“ – г-жа Ивет Адам. От името на ректорското ръководство доц. Козлуджов, главен секретар по учебната дейност, запозна гостите с кратки данни от историята и настоящето на Пловдивския университет. Той наблегна на ролята на Юридическия факултет като предпочитано място за получаване на добро образование и утвърдено научноизследователско средище. В заключение доц. Козлуджов отбеляза приемствеността между франкофонската културна и образователна традиция и мисията на Университета.

От името на председателя на фондация „Кацарови“ – г-н Робер Патри, приветствие поднесе нейният генерален секретар г-жа Адам, която припомни важни моменти от живота на проф. Кацаров и целите на Фондацията.

Интересна и актуална информация за Болонския процес и прякото участие на Университета в него представи гл. ас. д-р Теменужка Пенев от Факултета по математика и информатика, в качеството си на отговарящ за тези дейности в ПУ.

Симпозиумът продължи с кратки изложения предимно на преподаватели от ЮФ, които споделиха своите размисли по интересувачи ги теми, обект на техни бъдещи разработки.

Голямото значение на трудовете на проф. Кацаров по закрила на индустриалната собственост бе изтъкнато най-напред в доклада на н.с. I ст. д-р Веселина Манева от Института за правни науки на БАН. Тя се спря подробно на неговия хабилизационен труд „Материална основа и правна природа на индустриалната собственост“ от 1929 г. В него проф. Кацаров разглежда двата най-значими обекта на индустриална собственост – марките и изобретенията. Той се приема за теоретична основа на българското патентно право. Нещо повече – схващането за нематериалния характер на правото върху патента служи като изходна точка освен на теорията на индустриалната собственост, също и на доктрината за нематериалните имуществени права.

В изказването си гл. ас. д-р Люба Панайотова-Чалъкова насочи вниманието на аудиторията към своите научни интереси: делението публична – частна собственост, публичните субекти на пра-

➡ на стр. 7

Проф. Кацаров е роден през 1898 г., завършва образованието си в Берлин. Професор по търговско право в Юридическия факултет на СУ, той преподава там до отстраняването му през 1947 г. Петдесетте години на миналия век са преломни в живота на известния юрист – той последователно е осъден, лишен от свобода и реабилитиран поради необходимостта от защита на интересите на България по сложен международен казус. Успява да замине в Швейцария, където възобновява преподавателската си дейност и работи като адвокат. В качеството си на професор по патентно право чете лекции в редица швейцарски университети. Остава в Швейцария до края на живота си (1980 г.), но обича родината си и се интересува от съдбата ѝ.

Творчеството на проф. Кацаров е богато¹. То се състои както от съчинения в областта на правото, така и от други жанрове (например пътеписа „Светът отблизо“ и др.). Що се отнася до трудовете му от първия вид, те засягат проблеми главно на търговското, облигационното, вещното, международното публично и международното частно право. Така например, голямо значение за развитие на нашата търговско-правна доктрина има неговият Систематичен курс по българско търговско право от 1948 г., преиздаден през 1990 г. Сред другите по-значими изследвания на проф. Кацаров в посочените научни области могат да се посочат студиите за поданството на юридическите лица; за същността на търговското предприятие, както и капиталният труд „Теория на национализацията“. В него умело се изследват проблеми на вещното право, заедно с такива от публичноправно естество.

На следващо място, проф. Кацаров разработва с особено внимание проблемите на правната закрила на индустриалната собственост. От тази област е темата на неговия хабилизационен труд (за него вж. по-долу), както и редица други негови изследвания. Той е създател на периодично издание по споменатите проблеми, познато далеч извън границите на страната ни – Katzaroff's Patent Directory. То започва да се издава у нас от 1924 г., като продължава да излиза и в Швейцария. След смъртта на проф. Кацаров книгите от поредицата продължават да носят неговото име,

като излизат под заглавието Katzarov's Manual on Industrial Property (то може да се преведе като „Ръководство на Кацаров по индустриална собственост“). Понастоящем се издават ежегодно като книжно тяло с подменяеми страници и в електронен формат. Те са неотменими помагала за специалистите по закрила на индустриалната собственост. В списването им участват 140 автори, които предоставят информация за особеностите на уредбата в посочената област както на международно и на различни наднационални нива, така и за вътрешноправните разрешения в 200 държави². Това е неоспоримо доказателство за международната значимост на делото по издаването на поредицата, започнало от 1924 г. в малка България.

Като цяло, прави впечатление широката международна известност на трудовете на проф. Кацаров. Негови съчинения (монографии, статии и студии) се публикуват на английски, френски, испански и немски език. Любопитно е, че едно от тях („Теория на национализацията“), е публикувано на 7 езика (освен на посочените по-горе и на арабски, шведски и японски език). Очертаното до момента, дава основание проф. Кацаров да бъде определен като един от най-известните зад граница български юристи от близкото минало. Безспорно неговите трудове са високо ценени и оказват влияние върху теорията и практиката на доста държави.

Пряко свързана с творческата е и **обществената дейност** на професора. През 1969 г. той основава фондация „Константин и Зиновия Кацарови“ при Женевския университет. До днес тя има за основна задача да подпомага обучението и специализацията на български студенти и изследователи в Швейцария.

¹ За библиография на неговите съчинения вж. Константин Кацаров и неговото наследство. Съставител Ал. Костов, редактор Д. Веселинов. С. 1998, с. 117-124.

² Вж. <http://www.katzarov.com/man-manual.htm>

³ Подробна информация за тях може да се търси от г-жа Адам чрез нейния електронен адрес yvette.adam@cybercity.ch, както и от проф. М. Новкиришка на novkirishkam@yahoo.fr

Създаден бе Студентски клуб по Международно хуманитарно право

Гл. ас. Христо ПАУНОВ

Юридическият факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Областният съвет на Българския Червен кръст – Пловдив подписаха двустранно споразумение. Чрез него двете институции се обединяват в желанието си за разбирателство и сътрудничество в областта на социалната и здравна политика в сферата на висшето образование и в стремежа си за подобряване качеството на обучение сред студентската младеж.

Първа инициатива в тази насока беше създаването на **Студентски клуб по Международно хуманитарно право** на 15 април 2009 г. Събитието се проведе в 9-та аудитория на Пловдивския университет, като в учредяването на клуба се включиха 47 студенти.

Цел на новосъздадения Студентски клуб по Международно хуманитарно право е да допринесе последователно за разпространението на международните хуманитарни ценности и реализиране на дейности за разбиране, зачитане и подкрепа

на международните норми на хуманитарното право и човешките права и основните принципи на червенокръстното движение, с оглед утвърждаване нагласата за предотвратяване на насилието, човешкото страдание и проявите на нетолерантност.

В клуба участват основно студенти от Юридическия факултет, но вратите му са отворени и за студенти от други хуманитарни специалности в Пловдивския университет.

Доброволният характер на участието в клуба е ясен

индикатор за мотивацията и желанието на студентите да „надскочат“ границите на академичното обучение и да покажат своите заложби, възможности и таланти в нови сфери от развитието на гражданското общество.

Студентският клуб по Международно хуманитарно право се създава благодарение подкрепата на декана на Юридическия факултет – проф. д-р

Венцислав Стоянов, доц. д-р Ирена Илиева от Катедра „Международно и сравнително право“ и Студентския съвет на Юридическия факултет. На учредяването бяха и Яна Михайлова – директор на Дирекция «Международна дейност» към Националния съвет на БЧК, и Маргарита Савова – експерт в Дирекция «БМЧК» към Националния съвет на БЧК.

На снимката отляво-надясно са: доц. Ирена Илиева, гл. ас. Христо Паунов, г-жа Яна Михайлова, г-жа Маргарита Савова

➔ от стр. 6

вот на собственост – държава и общините. Д-р Панайотова наблегна на връзката между предмета на нейното изследване и фундаменталния труд на проф. Кацаров „Теория на национализацията“ от 1960 г.

На свой ред гл. ас. д-р Ярослав Генова представи проект за изследване, съчетаващ проблеми на трудовото и осигурителното право. Като тема на разработката тя посочи „Социалната закрила при промените в заетостта. Приложимост на европейската концепция за гъвкава сигурност (flexisecurité) в българската правна система и социална политика“. Доктор Генова очерта понятието за гъвкавата сигурност като

За професора по право...

промяна в традиционните роли на трудовото право и общественото осигуряване и стремеж към проектиране на нови взаимовръзки между тях. Тя открил съществено влияние на правото на Европейския съюз и особено – отворения метод на координация в областта на социалната закрила.

Главен асистент Георги Ганчев изрази интерес към изследване на проблема за международната подведомственост по искове, произтичащи от потребителски договори. Бурното развитие на технологиите рязко увеличи сключваните потребителски договори, при които страните по тях имат адрес (седалище)

на територията на различни държави. Г-н Ганчев наблегна специално и на възможността за изследване на средствата за колективна защита на потребителите, едно от които е предявяването на колективни искове (class action).

Последният участник в дискусията, гл. ас. Ангел Шопов, насочи вниманието на аудиторията към нов проблем на потребителското право. Това е задължението, в случай на противоречие между разпоредби на два закона, да се приложи този, който осигурява по-висока степен на защита на потребителите. Установеното правило в потребителското законодателство от своя страна

поражда нови практически проблеми, които е нужно да бъдат изследвани.

Като бивш стипендиант и местен координатор на фондацията, проф. Малина Новкиришка поздрави колегите си за актуалността на представените изложения.

От своя страна, г-жа Адам прояви голям интерес по дискутираните теми и насърчи участниците в техните по-нататъшни научни търсения. Тя подробно представи условията, при които фондация „Константин и Зиновия Кацарови“ подпомага извършването на научни изследвания³.

След провеждане на кратка дискусия, проф. Стоянов закри състоялия се научен форум.

„Под игото“, Counter Strike

Какво, кога и как четат децата

Ние, студентите от БЕНЕ, 4 курс, проведохме в рамките на нашата задължителна педагогическа практика анкета сред учениците от пети и шести клас на СОУ „Цар Симеон Велики“. Настоящият текст представя анкетата и резултатите от нея и се опитва да ги анализира.

Сравнен с наблюдението върху дейността на един учител, личният практически опит предизвиква съвсем различни усещания: и смущения, и позитивни преживявания, като поставя наблюдаващия в един нов възприемателен ракурс: гледната точка е отвътре-навън. Опровергвайки очаквания и предразсъдъци, учениците, на които преподавахме, се оказаха предразположени и в известен смисъл „гъвкави“ спрямо прилаганите от нас техники и методи за комуникация. Предварителните нагласи, с които ние поехме към петседмичния „изпитателен срок“, и въпросите, които си задавахме, бяха дообогатени от създалата се ситуация на своеобразен диалог между ученици и бъдещи учители. Децата ни приобшиха, притеглиха ни към своя свят съвсем непринудено, което от своя страна бе мотивиращо за изработването и провеждането на тази анкета. Къде в света на един ученик от пети или шести клас могат да се поместят учителят и училището? Това беше нашият имплицитен въпрос. Къде ние като учители можем да срещнем собствените си интереси с полето от интереси на учениците.

Проведената анкета не беше анонимна, което определя съзнание у учениците за самопредставяне и естествено желание да се покажат в по-добра светлина. Подчертано беше, че учениците няма да получават оценка за дадените отговори. Времето за провеждане на анкетата беше ограничено до 15, максимум 20 минути, с което целяхме спонтанност на отговорите. Общо анкетирани ученици са 83 (48 от пети и 35 от шести клас).

Важно за нас беше да проследим до каква степен различните типове четене заемат обема от интереси на учениците. Ние се опитахме да опишем по някакъв начин

света през очите на учениците, за да разберем какви умения добиват и развиват днешните 11-12 годишни деца във века на информационните технологии. Опитахме се да извлечем изводи за това, дали лесно достъпната информация от медиите като цяло успява да задоволи любопитството на едно дете точно поради факта, че е свободно избираема, атрактивно поднесена и изпълнена с графична привлекателност. Дали пък от своя страна четенето в училище не е пренебрегвано поради факта, че е задължително, неатрактивно поднесено или че информацията е прекалено скучна. Наша цел беше да получим представа колко време и за какво отделят учениците. Така можехме да разберем адекватно ли е нашето поведение в новата

„Хората престават да мислят, когато престанат да четат“

Дидро

„Четейки, ти си длъжен да обмислиш всичко основно, така че прочетеното да стане твоя плът и кръв, а да не остане само в паметта ти като някакъв речник“

Еразъм Ротердамски

„Няма по-евтино развлечение и по-продължително удоволствие от четенето“

Монтен

за нас социална роля – на преподаватели, каква ерудиция и какви познания трябва да притежаваме като учители и като хора.

Въпросите от първи до четвърти ни дават представа колко време отделят учениците за получаване на информация по други канали. Отговорите на първи и втори въпрос са гаранция за една сто-

процентова „оборудваност“ с компютър, 98% са оградили ДА при първи и втори въпрос.

Широкият достъп за всеки ученик до компютър, телевизия и интернет ангажира време, като за общуване с телевизията най-голяма част от учениците отделят от 1 до 3 часа на денонощие. При комуникация с компютър и интернет имаме различни резултати: в пети клас най-голям е броят на децата, които за отделено време пред компютъра са посочили около 1 час, докато в шести клас най-много деца прекарват от 1 до 3 и над 3 часа пред компютъра. Спазването (или по-често нарушаването) на правоговорни и правописни норми от интернет сайтовете и телевизионните предавания не може да бъде системен критерий за качеството на езика. Часовете, отделени от учениците за общуване с тези медии, се оказват много повече, отколкото часовете, отделени за усвояване на езикова и литературна култура. Няма ученик, който да е отговорил на четвърти въпрос с „НЕ СТОЯ ПРЕД КОМПЮТЪРА“.

Познаването на тв- и интернет-пространството от нас самите би могло да ни ориентира как да комуникираме по-успешно с учениците. Стопроцентовото използване на компютър, интернет и телевизия говори за създаване на навици от страна на децата за търсене на неограничаван достъп до разнообразна информация.

Въпросите от 5 до 9 целят да отговорят дали учениците търсят естетическо удоволствие при четене на книги. На въпроса, свързан с интереса към художествената литература, около 65 % дават поло-

АНКЕТА

Име: Клас:.....

1. Имате ли компютър? (оградете) ДА НЕ
2. Ползвате ли интернет? (оградете) ДА НЕ
3. Колко време на ден гледате телевизия? (подчертайте)
– не гледам – около 1 час – от 1 до 3 часа – повече от 3 часа
4. Колко време прекарвате пред компютъра? (подчертайте)
– не стоя пред компютъра – около 1 час – от 1 до 3 часа – повече от 3 часа
5. Обичате ли да четете художествена литература? (оградете) ДА НЕ
6. За Вас книгите са: (подчертайте)
– много дълги (прекалено) – скучни – предпочитам филмите – интересни – интересни и полезни
7. Колко книги сте прочели през последните две години? (подчертайте)
– не помня – може би, около десет – по-малко от десет – само задължителните за училище – повече от десет
8. Избройте имената на десет автори, за които се сещате в момента, независимо български или чуждоезични!
9. Напишете заглавията на поне пет книги, които сте чели и са Ви харесали! По възможност запишете и авторите!
10. Училището е: (подчертайте)
– забавно – трудно – задължително – интересно – полезно
11. Обичате ли да играете на компютърни игри, в това число „Playstation“ и „Nintendo“? (оградете) ДА НЕ
12. Напишете имената на пет компютърни игри, които играете, играли сте или само познавате!
13. Децата в „Това го знае всяко хлапе“ са: (подчертайте)
– умни – умни и хубави – не са много умни – предаването не показва техните знания
14. Въпросите в „Това го знае всяко хлапе“ са: (подчертайте)
– интересни – трудни – лесни – не са от учебния материал
15. Напишете имената на любимите си анимационни филми!
16. Напишете имената на любимите си игрални филми!
17. Напишете имената на любимите си герои (анимационни и игрални)!
18. Напишете с две изречения какъв/каква искате да станете, като пораснете (още)!
19. Практикувате ли спорт? (оградете) ДА НЕ
20. Ако практикувате спорт, какъв е той?

и/или Том и Джери?

в пети и шести клас

жителен отговор, но тревожен е фактът, че останалите проценти се разпределят към неотговорили или открито заявили, че НЕ обичат да четат художествена литература.

Шести въпрос се отнася до мотивацията за четене. Разделянето на интереса към книгата върви по посока търсене на удоволствие при четене и съчетаване на прагматична полза. Разбирането, че четенето е много важно занимание, кара учениците да не искат да се представят в светлината на нечетящи хора. За да има актуалност проучването, се поинтересувахме колко точно книги учениците са прочели през последните две години. Най-голяма част са посочили отговора – повече от 10, но притеснителното е, че почти същият брой ученици са посочили – НЕ ПОМНЯ.

Осми въпрос има за цел да установи какъв тип автори са познати на учениците. Авторите, посочени най-много пъти (заемащи първите 7-8 места), са включени в учебната програма и могат да бъдат отнесени към категорията „прагматично четене“. Много малка част ученици е посочила хитови автори – Дж. К. Роулинг и Стефани Майер, които не са включени в учебната програма.

За да проверим дали наистина учениците имат толкова силен интерес към авторите, посочени най-много пъти, или интересите са продиктувани от други цели, поставихме акцента в следващия въпрос върху прочетените книги, които са им харесали. Тенденцията към Вазов като най-познат автор бива продължена при посочването на „Под игото“ като най-харесвана книга в шести клас, докато в пети клас най-харесваната книга е „Пипи Дългото чорапче“. Все пак първите пет позиции се заемат от книги, изучавани в училище, и от такива, станали хитови в последните години (Хари Потър). Тук ясно се вижда припокриването на практическа и естетическа мотивация.

Идеята на десети въпрос е да проучи четенето в институционализирана среда, да провери как анкетираните приемат социалната

си роля на ученици. 1/3 от учениците в пети клас са посочили училището като полезно, същият брой ученици от шести клас са го посочили като задължително. Резултатите показват, че с възрастта мотивацията и интересът към училището се поохладят: в пети клас все още дават преимущество на полезността, в шести виждат повече задължителността на институцията.

За да можем да изследваме до каква степен четенето може да бъде съпоставено с времето, което

нието на участниците, както и на въпросите в това предаване. По-голямата част възприемат положително връстниците си и считат въпросите, които се разиграват, за интересни.

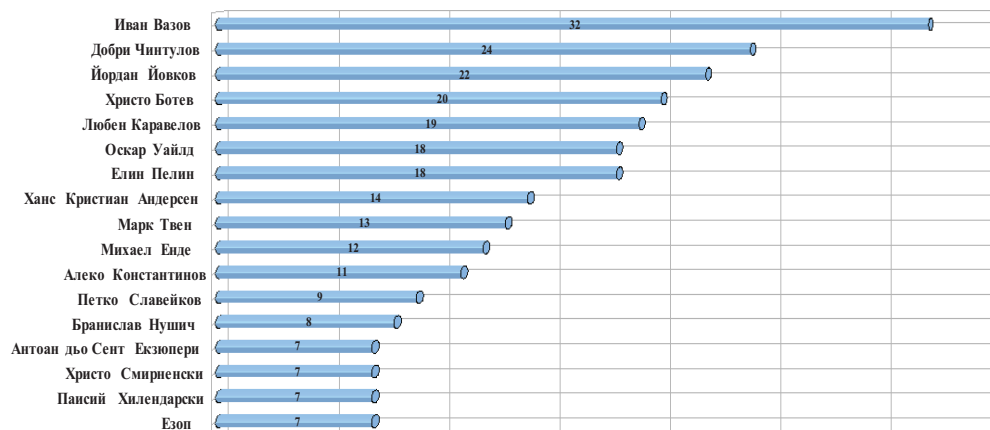
Тъй като в тази възраст децата работят активно с образния свят, ние им предоставихме възможност да посочат любимите си анимационни и филмови герои. Любопитното е, че на челно място застават Том и Джери, които са филмови герои от време дори преди анкетираните да започнат да гледат

шести клас има неяснота относно бъдещето като професия.

Последният въпрос трябва да затвори кръга от занимания на учениците, като посочи къде спрямо интереса към четенето и компютърния свят се поставя интересът към спорта. Професионалното занимание със спорт е вид проява на автономно поведение, изява на самоличността. По-голямата част от учениците в шести клас практикуват спорт, докато в пети клас съотношението практикуващи:непрактикуващи е почти 50:50. Футболът, плуването, тенисът и баскетболът са най-предпочитаните спортове. Посочени са и алтернативни занимания от сферата на изкуствата – балет, пеене в хор.

Анкетата успява да даде много повече информация от представената относно: 1. техника на писане:

Въпрос № 8
Избройте имената на 10 автори,
за които се сещате в момента независимо български или чуждоезични!

отделят учениците на компютърни игри, направихме 11. въпрос. От отговорите се вижда, че около 3/4 обичат да играят компютърни игри и тази константа е доказана с големия брой посочени имена на компютърни игри. Безспорен фаворит е Counter Strike, следван от Need for Speed, World of Warcraft и GTA. Парадоксът е в правилното изписване на тези имена на английски език, докато в предходните въпроси около 1/5 от посочени имена на автори и произведения са с правописни грешки.

14. и 15. въпрос обвързват телевизионното пространство и училището. Предаването „Това го знае всяко хлапе“ дава представителност на уменията, които връстниците на анкетираните са възприели в училище. В случая търсим оценка от страна на запитаните ученици на уменията и поведе-

телевизия, а самият анимационен филм не е особено вербален, но не е и натоварващ. От друга страна интересът към игралните филми е продиктуван от актуалните заглавия, но и от показваните във всекидневното телевизионно пространство филми. Класацията при филмите се различава при пети и шести клас. При пети клас водещите заглавия са „Титаник“ и „Хари Потър“, а в шести на първо място е „Здрач“.

Анкетата ни завършва с на пръв поглед не толкова ангажиращи и обвързани с темата за четенето въпроси. Те се задават на базата на съпоставянето между интересите на учениците и представата им за себе си като бъдещи представители на определена професия. По-голямата част от петокласниците се виждат като лекари, адвокати и на трето място като футболисти. При

в, може би, 60 процента почеркът трудно би могъл да се нарече красив, 20 процента – трудно четим; 2. индивидуалността на всеки, на способностите и уменията за общуване с художествена литература и успешна речева изява. Анкетата, разбира се, няма тежестта да отговори на въпроса какво точно вълнува децата и в кой момент, но може да ни насочи къде да търсим техния свят.

За повече информация относно анкетите и нейните резултати можете да потърсите методистите по обучение по български език и литература, както и студенти от специалност „Български и немски език“, 4.курс.

Петър Спасов
Гергана Енева
Адреана Кехайова

ПРОФ. ВАСИЛКА ТЪПКОВА – ЗАИМОВА:

Да се насочваме отрано към духовните ценности!

– Проф. Заимова, през 2008 г. чествахме 120-годишнината на висшето образование у нас. Как интерпретирате измеренията му?

– Мисля, че въпреки всички колебания и различни постановки, висшето образование у нас винаги е ценено. Нашите учени се ценят и в чужбина. Изследванията ни имат мястото си в новата Европа, ако може така да се каже. Това не е само ефектно мислене от моя страна.

– Вие сте сред създателите на балканистиката като научна дисциплина в България, а тенденциите показват резултатност в развитието на това хуманитарно направление.

– Аз съм от първото звено, което създаде балканистиката под егидата на Владимир Георгиев и Николай Тодоров. Ние бяхме организаторите на първия конгрес по балканистика през 1966 г. Тогава председателят на ЮНЕСКО Рене Майо се обърна към нас със следните думи: „Бъдете благословени, задето направихте Балканите полуостров на надеждата“.

Балканистиката като наука си запази мястото и не се поддаде на отрицания и продължава да съществува в етно-културен план. На всеки пет години има конгрес по балканистика.

– Известно е от Ваши интервюта, че генетически носите присъствието в науката. И все пак как повлиява комуникацията в семейната среда?

– Имаше много сериозна традиция. Баща ми е солунчанин, казваше се Кирил и беше български учител. Майка ми завършва в Брюксел. Тя също беше учителка.

Дядо ми, бащата на баща ми, е първият учител в семейството, а тук, в Пловдив, наме-

Проф. Василка Тъпкова Заимова

рих 20 писма, които е писал между 1874-76 година. Него го пращат да основе училище в Лерин (Флорина) и той пише писма до Екзархията във връзка с теми от образованието.

Ето го възторжения дух, приобщаването към старата българска култура и стремежа да се създаде нова българска интелигенция.

Южното Ви родословие допринесе ли да с е насочите към културата на Балканския юг?

– Малко е трудно да го комбинирам, защото родът на майка ми е от Стара Загора и Горна Оряховица, но комбинациите на културните средища винаги са имали много голямо значение за усещането за достойнство. Интелигенцията от старите учители без каквото и да е високомерие се е стремяла да издигне един пласт от културни хора, същевременно много близко свързани с народа. Това е, което е дало своето отражение.

Пътували сте много в чужбина. Налагало ли Ви се е да защитавате българската кауза на научни форуми?

– Не, представете си! В западните среди има голямо уважение.

– Къде е пресечната точка между филологическото и историческото?

– Не бива да търсим пресечна точка. На мене винаги ми е било много приятно, че ражданото от филологията дава обяснение и за историческата фактология. Историята у нас винаги е свързвана с езика, с литературата и това е една стара традиция, и то много преди времето на дядо ми, който създава училище, както казах, или на Григор Пърличев, който е от същото поколение.

– В този смисъл може ли да говорим, че филологическото и историческото са двете страни на явлението хуманитаристика?

– Абсолютно! Тази хуманитаристика у нас си съществува и продължава да се развива.

– Липсва ли на българската хуманитаристика разгърнатото класическо образование?

– Баща ми беше класически филолог. Ние, като студенти по класическа филология, се мъчехме да върнем класическото образование поне в някои учебни заведения. Това обаче стана много късно – когато се създаде Националната гимназия за древни езици и култури.

– Една гимназия за цяла България не е ли някак малко?

– Младежите не са свикнали с традицията на класическото образование... Така е и навсякъде из Европа.

– Това се оказва обезпокоително – къде отиваме без класическите езици?

– Младият филолог трябва да има съзнанието да добие добра база по класическите езици. Когато моята дъщеря стана студентка по френска филология в Търново, купих два учебника по латински. Единия си го задържах и всяко

домашно проверявах по телефона. Толкова я бях научила по латински, че я освободиха от изпит...

– Една от книгите Ви е озаглавена „Така беше някога ... в Средновековието“. Интересна е употребата на свидетелската форма беше...

– Това е Средновековието. Така го усещам.

– Конкретно за България – кой е най-знаковият период на културна еманация?

– Възраждането.

– Тъждествени ли са понятията народ и нация?

– Това са ad hoc изяви. Народ си е една чисто българска дума. И трябва да си я обичаме.

– Какво да разбираме днес под академизъм?

– Много се спекулира с това определение. Може да имате сто дипломи и да не сте представител на благородния академизъм. На конференция през август миналата година в Чепеларе изнесох доклад за родопчанина Стою Шишков (един от редакторите на „Родопски напредък“).

Станал учител на 14 години, преподавал на различни места в Родопите, във Френския колеж в Пловдив и всичко дал, за да издига на висота своето българско обкръжение.

– Да си пожелаем нещо за бъднините на българското хуманитарно образование!

– Това, което казах за Стою Шишков. Да се насочваме отрано към духовните ценности.

Да имаме почтено място в новата Европа, като комбинираме различните социални начала.

Интервю на
Тенчо Дерекювлиев

Изключителен творец с ярка индивидуалност

С проф. Василка Тъпкова – Заимова благосклонната съдба ме среща в далечната 1976 година, когато се готвех да пиша рецензия за нейната нова книга – „Долни Дунав – гранична зона на византийския Запад“.

Тази съдбовна среща постави трайната основа на дългогодишни колегиални и приятелски връзки, които продължават и до днес.

През всичките тези години не престанах да се възхищавам на неизчерпаемата ѝ енергия, творческа активност и колегиална отзивчивост. Искрено и напълно отдадена на науката, проф. Тъпкова никога не забравя да проявява и качествата на истински човек. Тя винаги е готова да помогне на всеки, без разлика – студент, млад колега, който и да било. И ако кажем, че тя създаде великолепна школа от изследователи на средновековната балканска и византийска история, ще отразим само една част от нейната многостранна и

богата научна дейност. Защото в продължение на десетилетия проф. Тъпкова е не само достоен представител на българската историческа наука в разнородни национални и международни организации, но и изключителен творец с ярка индивидуалност, чийто респектиращ авторитет неведнъж покорява научната общественост на национални и международни форуми.

Но за мен най-впечатляващата черта на проф. Тъпкова е нейната пословична скромност, въпреки успехите и славата ѝ; способността ѝ да се радва на чуждия успех и да насърчава всяко усилие в тази насока.

Да, наистина големият учен проф. Василка Тъпкова – Заимова е и един истински голям човек. И това я прави още по-ценна. Един простичък факт, който едва ли всички сме осмислили достатъчно, за да ѝ отдадем онази обич и онази почит, която тя заслужава.

Доц. д-р Илка Петкова

Жената в пурпур

Първата ми среща с проф. Василка Тъпкова беше преди 8 години. Бях студент последна година в ПУ „Паисий Хилендарски“ и разбрах, че тя ще чете лекционния курс по история на Византия. Идваше за първи път в нашия университет. Бях много любопитен да чуя лекциите ѝ, да видя с очите си един от доайените на европейската византистика. Усещането бе като да се срещнеш с жива легенда – слуховите и предварителните представи бяха заформили високи очаквания у мен. Да си призная обаче, те бяха надминати. Проф. Тъпкова ме впечатли с изключителната си ерудиция, граничеща с енциклопедизма на философите от Магнаурската школа. Това обаче никак си не ме изненада. Очаквах го. Но пък бях очарован от невероятната ѝ жизненост и енергичност, от вдъхновяващия ентузиазъм,

с който редеше пъзела на византийската история.

Следващите срещи с нея затвърдиха и обогатиха първоначалните ми впечатления. Нещо повече, позволиха ми да се докосна и до човека Василка Тъпкова – отзивчива, готова винаги да помогне, благонамерена, с богата душевност и винаги отворена към новото и промените. И накрая ще споделя, че в проф. Тъпкова съзирам едно удивително съчетание на класическа образованост и френски аристократизъм, които допълват по неповторим начин нейното изследователско, преподавателско и човешко обаяние, превръщайки я в своеобразната царица на българската медиевистика.

Димитър Димитров,
доктор по история

Две награди на СБП получиха преподаватели от Университета

Наградата за белетристика Съюза на българските писатели за 2008 година се присъжда на Йордан Костурков за сборника с разкази „Добри момчета, лоши момичета“, издаден от ИК „Хермес“. Това е най-представителната книга на писателя – университетски преподавател и преводач от английски език. Наградата за литературна история се присъжда на Владимир Янев за неговата забележителен енциклопедичен труд „Литературният Пловдив от XIX век до наши дни“, издадена от ИК „Хермес“.

Честито!

Из изследванията на проф. Василка Тъпкова – Заимова

„Понятията „идентичност“ и „алтеритет“ се срещат все по-често в разискванията около общите проблеми на Европа. „Образът на другия“ беше една от големите теми на XV общоисторически конгрес в Щутгарт през 1985 г.“

Както в културно-историческо, така и в социално отношение двете понятия се допълват: търсенето и утвърждаването на народностната и културната идентичност води естествено до търсене да се идентифицира онзи, който стои срещу теб.“

(Византия, Западна Европа и балканските народи (Черти от взаимната им оптика). – В: Представата за „другия“ на Балканите, С. 1995, с. 14.)

„Средновековният човек мисли в образи и символи, които не само дават информация, но развиват и въображението му. Образи и символи той черпи отчасти от всекидневието си и отчасти от една традиция, която възхожда както към класическата древност, така и към Библията.“

(Пътища на образи и символи. – В: Средновековните Балкани. Политика, религия, култура, С. 1999, с. 95.)

Историческия принос на България през Средновековието ще потърсим преди всичко в изграждането на Европейския югоизток, защото българската държава е една от първите средновековни държави в Европа, а българската писменост е в основата на всички славянски култури.

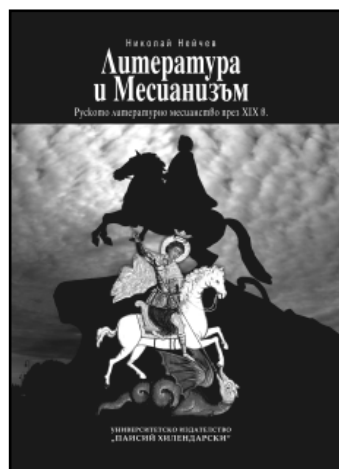
(„Така беше някога ... в Средновековието“, С. 1997)

Шедьоврите на една велика традиция

Монографията на Николай Нейчев „Литература и месианизъм“ е едно явление в областта на научните работи върху руската литература у нас. Отзивите за предишното изследване на автора, „Ф. М. Достоевски – тайнствената поетика“ (Пловдив, 2001), чийто тираж е изчерпан, читатели и специалисти определиха като истинско ръководство за тълкуване на големия, труден и загадъчен романист. Бих предрекъл, че и „Литература и месианизъм“ („Руското литературно месианизство през XIX век“), не само за изследователите на руската литература и литературоведите, но и за хилядите ценители на Пушкин, Лермонтов, Гогол, Толстой, отново Достоевски и Чехов, ще се приеме като херменевтичен текст, който да очертае в нов код и нова светлина творбите на класиците на руската литература от XIX век. Това е една трудна книга, която лесно се чете, защото я е написал талантлив автор със свой вдъхновен стил.

Николай Нейчев е от тези немного млади български учени, които с ерудицията си и философската си нагласа и интерпретаторските си възможности умеят да надграждат над установеното и донякъде стереотипното традиционно възприемане на шедьоврите на литературата, като концептуализират доказани и сериозно изследвани текстове. Няма да е пресилено – а рецензентите на монографията, известните наши специалисти проф. Иван Цветков и ст. н. с. Христо Манолов, вероятно биха подкрепили този аргумент, – да се твърди, че това е един наднационален литературен труд, който ще представлява интерес за общността на литературите-русисти в родината на тези велики творци, както и сред международната общност, един ценен литературен „продукт“, достойно представящ българската наука.

„Литература и месианизъм“ (Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2009) не е обикновена история на руската

литература, въпреки внушителния си обем от над 620 страници и обхвата си – но не защото от монографията отсъстват примерно Тургенев и редица други творци от „Златния век“ на руската литература. В тази монография най-силната обединителна нишка на изследването се опира на анализа на оригиналната руска философска мисъл от периода и нейното интерпретиране за представянето на същността на тези творци, които с появата си променят представата на света за съвременната литература и по естествен път са приети в голямата световна културна съкровищница.

Николай Нейчев вече десет години е посветил на анализите на „Руслан и Людмила“, „Медният конник“, „Мъртви души“, „Вишневата градина“, „Война и мир“, „Герой на нашето време“, „Братя Карамазови“. Библиографията към изследването може да послужи като пътеводител към основните изследвания на периода от руската и чужда литературно-критическа мисъл. Един раздел, обаче, стотина страници, заслужава специално да бъде отбелязан – етимологичният индекс към „Евгений Онегин“. Той, освен друго, онагледява задълбочеността на новаторския подход на Николай Нейчев към текстовете и новите възможности, които този иначе по същността си стилистично-етимологичен анализ предлага.

Йордан Костурков

Завръщането на поета

Малцина познават Владимир Янев като поет, още по-малко са тези, които не са забравили, че още в родния си Пловдив, а след това и като студент в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ Владимир Янев не само пишеше оригинална поезия, но и беше по-малък лиричен брат на творци, оставили имената си в българската литература. Те, тези от тях, които останаха, разбира се, знаят това и дълги години също са се питали защо роденият поет някак поотстъпи мястото си на учения, на талантливия белегист и популяризатор на книгата.

За тях новият му том – вече със стихове! – ще бъде отговор и проверка, за да видят дали това мъдро момче е още същият онзи скандален поет, познат на творческата бохема в столичния град.

За познавачите на научните му изследвания и литературни популяризаторски творби (защото извън поезията той е това – нравоучител по поетика, наставник на обичащите изкуството, герой на литературата, човек на книгата), „Петербург“ не може да не стане едно откровение. За тези, които ценят белегиста, хумориста, изненадата ще е още по-голяма.

Още повече, че онзи някогашен майстор на класическия стих, който трудно приемаше свободния или белия поетичен език, тук експериментира с поетиката, говори на нов свой език, а не е ли това едно от най-големите достойнства на поетичните творби? Той още през 1999 година, след завръщането си от четиригодишен престой като лектор в Санкт-Петербургския университет, издаде два поетични сборника паралелно на български и руски, но тези издания, в друго време се възприеха като много лични и едва ли не слу-

чайни експерименти. В новата си книга той запазва този двуезичен модел, който може би се обяснява с историята на създаването на творбите – на български език в една руска атмосфера, като че ли възродила поетическия талант на Владимир Янев.

Някой, въпреки посвещенията на толкова много български творци, може да изтъква тази

книга като съпреживяване на Русия и руската поезия и аз не познавам сякаш „по-руска“ поезия на български поет. В моя прочит, обаче, стиховете на Владимир Янев от „Петербург“ са възхвала на поезията и на щастието отново да се върне при тази поезия.

В този смисъл Петербург не е топос, а топ и можем само да се радваме на този риторически аргумент.

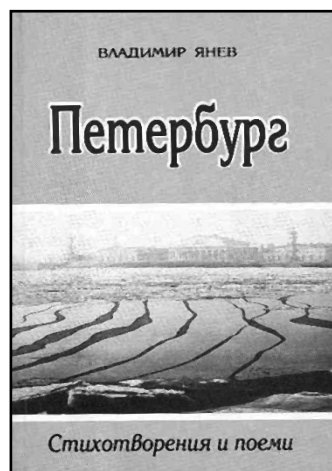
*За да пристигнем
едновременно във истинското време.
За да постигнем
пространствата на своя град античен.*

Друг силует, сякаш грешка на перото, изплува като контур на неназованото. А коя е „мъдрата река“? Кой е „оня страшен град“? Тези текстове са като палимпсест, в който препокриването е явно, но в пласт е поезията, с която Владимир Янев е закърмен другде, и стихът му открива скритото желание. Тези стихове са духът на твореца, пренесъл се в книга на Петербург.

*Такава красота,
че искаш да я подиграеш.*

Ще ме се да вярвам, че Владимир Янев няма да спре дотук в щастливото си завръщане – и като в преднамерена теза, ще обърне специално внимание на едно от най-неутралните стихотворения на поета, тъкмо със заглавието „Завръщане“.

Йордан Костурков

Цената на златото през призмата на историята

Росица ИГНАТОВА

В Пловдивския университет беше представена книгата „Цена на златото и на историята“ на доц. д-р Сава Василев – преподавател по българска литература във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“. Той е автор на белетристичните книги „На лов без кучета“ и „Летище за пеликани. Роман партитура“, както и на книгите с критика „Литературната класика. 13 интерпретации“, „Литературният мит Владимир Василев“, „Преди и след потопа на мълчанието. Пет студии върху българската литература“, „Българска литературна класика. Анализи и интерпретации“. Съавтор е на „Случаят“ Ото Кронщайнер и кирилицата, българистиката и малките филологии“, както и на редица помагала по литература. Интересите му са в областта на българската литература от XIX и XX век, историческа поезика и белетристика.

„Цена на златото и на историята“ е изследване на Сава Василев върху романовата поредица „Цена на златото“ (1965), „Завръщане“ (1976) и „Досиетата“ (1990) на писателя Генчо Стоев. Авторът предлага оригинален прочит на историософските идеи; задава въпроси, свързани с метафизичната цена на златото, ней-

Сава Василев

ната промяна и превръщането ѝ в ядреното гориво на историята. Това е малка част от поставените въпроси, на които авторът търси отговорите. Самият Генчо Стоев е чел част от книгата, искал е да види окончателния текст, но това не се случва. Както сподели самият Сава Василев, след смъртта на Генчо Стоев през 2004 г. той спира да пише за известно време, но след това довършва книгата.

„Цена на златото и на историята“ беше представена от доц. д-р Владимир Янев. Присъстващите в Заседателната зала на ПУ чуха и интересни мнения и интерпретации за книгата от доц. д-р Иван Русков и проф. дфн Светлозар Игов.

СТИПЕНДИЯТА НА ИК „ПИГМАЛИОН“

На 12 май в сградата на Фондация „Пигмалион“ за пети път беше връчена стипендията за литературно творчество на студент от Пловдивския университет. Тя е съвместна инициатива на ИК „Пигмалион“ и Катедрата по история на литературата и сравнително литературознание, от която по традиция се формира и журито. След като разгледа представените творби, журито с пред-

седател проф. дфн Клео Протохристова и членове – доц. д-р Живко Иванов и гл. ас. Младен Влашки, оцени най-високо стиховете на Красимир Андреев – Българска филология, II курс. Наградата беше връчена лично от собственика на издателство „Пигмалион“ Емил Стоянов.

Честито на Красимир и успехи на литературното поприще!

„Пловдивски университет“

Четиримата последни стипендианти на издателство „Пигмалион“

Пловдивско присъствие в „Света гора“

Новият брой на алманаха за литература и изкуство „Света гора“ беше представен в края на април в Пловдив от неговия главен редактор доц. Сава Василев и от колегата му в алманаха и във ВТУ доц. Радослав Радев. Шестото издание на „Света гора“ се е вместило на повече от 600 страници, а трябва да добавим и приложената към него стихосбирка „Носталгично слънце“ от Божидар Богданов и мултимедийния диск, в който са включени представяне на пловдивската галерия „Възражда-

не“, песни на Лидия Анискович, романът на Коста Радев „Розата на ветровете“, авторски прочит на стихове

от Николай Милчев, информация за Първия национален академичен скулптурен симпозиум и Националната изложба дървопластика, състояли се през 2008 г. във Велико Търново. Но не само внушителният обем и прекрасната полиграфия правят впечатление. Възрожденският ентусиазъм на Сава Василев и неговите съмишленици са достойни за уважение и за това, че са намерили формулата за съхраняване на културната история не само на Велико Търново, а през годините те успяха да присъединят към

идеята нови хора и територии. Ето някои от акцентите в този брой: непубликуваният досега роман на Мирча Елиаде „Младост без младост“; стихотворения от сръбски и хърватски поети; Йожен Йонеско и др.

Пловдив е представен с текст на Гатя Симеонова за Рашко Сугарев, рецензии за списанията „Славянски диалози“ и „Детски глас“, на множество книги от пловдивски автори, сред които Светлозар Игов, Владимир Янев, Георги Ангелов, Красимира Алексиева, Моника Янева и др.

КАМЪНИТЕ (ПАДАТ) ОТ НЕБЕТО

През Гергьовден и Сурва към...

Петър ДЕРВИШЕВ

Скоро беше Гергьовден. В българската народна традиция този празник е може би най-големият. Както се казва: „Личен ден Великден, още по-личен Гергьовден“. Като всеки празник той е свързан с много вярвания и обреди. Всички знаем за гергьовското агне, за търкалянето по росата сутрин, за гергьовските люлки и т. н. Но има и едни малки, слабо известни (дори всъщност елементи от) гергьовденски обреди, които представляват интерес и които може би са свързани с нещо по-дълбоко.

В Девинско на този ден хората се мият в реките за здраве, като някои от тях прехвърлят със съд три пъти вода над главата си, а други... речни камъни. В гр. Съединение пък в тавата, в която е събрана кръвта на гергьовското агне, слагат три речни камъчета и ги пускат в кладенеца. На някои места в Ловешко на този ден първото мляко, което се задоява от овцете, трябва да се дои през речен „гергьовски“ камък с естествен отвор.

Логично възниква въпросът защо пък камък и то речен? Може би отговор ще ни даде един родопски обичай, изпълняван вместо (или успоредно) със сурвакането. Наричан е различно – някъде му казват „Каменье“, другаде „Бухане“, – и въпреки че са познати различни варианти на изпълнението му, в основата си е един и същ.

Какво представлява той? Рано сутринта на Васильовден по-големите момчета (но не по-големи от 14 години) вземат мокри речни камъни, носят ги по къщите и наричат за здраве и благополучие.

В с. Орехово, Смолянско, поставят камъка на пода в стаята и казват: „Колкото тежи камукаса, толку да тежи и кесията ти!“ В с. Петково момчето държи камъка в ръце докато нарича, а после го поставя до или най-често в самото огнище (което, както е известно, е възприемано като сакрален център на дома).

Някъде този обичай се нарича „Бухане“. Ето какво пише през 1888 г. Ст. Н. Шишков: „През нощта в първи петли, възрастни и малки момчета, по няколко ходят в къщите и бухат: Зимат големи водни камъни, влизат в къщи, хвърлят камъните яката на пода и извикват: „Каксу тежи каменес и стрик

му кисьота!“ Тогава домашните ги даряват. Това дете, което най-първо е бухало в някоя къща, нему даряват най-много, по няколко гроша.“ Друг пример за „Бухане“ се открива в автобиографичен разказ, публикуван в сп. Родопи, кн. 1/1984 г., разказан от Р. Милковски от с. Чокманово. Там разказвачът си спомня как като малко момче, в стремежа си да бъде по-богато възнаграден, избира много тежък камък и с такава сила го хвърля на пода, че пробива дюшемето.

В с. Славейно обичая се нарича „Каменье“. След полунощ децата с речните камъни в ръце тръгват по къщите. Там „сурвакарчето“ е посрещано от домакинята, която го отвежда при стопанина, който е легнал празнично пременен край огнището. Момчето отива при него, полага камъка върху гърдите му и казва:

*„На ти камень!
Каксу е корав каменяс,
най да е корава душата!
Каксу тежи каменяс,
най да тежи кесьота!
Каксу е текла рекана прис каменяс,
най да ти текат парине в кесьота!“*

След наричането стопанката сваля камъка от гърдите на мъжа си и го оставя в един от ъглите на стаята, където са и камъните, донесени от други деца. А стопанинът, без да се изправя, бърка в кесията и дава на момчето пара.

В села, където няма голяма река наблизо, този обичай също се спазва. В с. Момчиловци на този ден по къщите се носят обикновени камъни, но задължително ги мокрят преди това на селската чешма, за да се спази условието „камъните да са водни“. Там казват: „Камъкът не трябва да е сух, да не е суха кесията. Доста по на запад в Родопите, в с. Ковачевица, Гоцделчевско, на Нова година се взимат от чешма бели, обли камъчета, наричани „валутаци“, и се носят по къщите. Колкото членове има дадено домакинство, толкова камъни се носят, като се нарича: „Както е здрав камъкът, така и ти!“ Хората пазят тези камъни, носят ги със себе си и спят с тях.

Може би тук идва мястото да се уточни и географското разпространение на този обичай. Той е разпространен основно в Средните Родопи, като със сигурност е потвърден в селата Добралък, Орехово, Стойки, Широка лъка, Гела, Триград, Чокманово, Турян, Момчиловци, Соколовци, Славейно, Петково и др. На изток обичаят е засвидетелстван в Златоград, където обаче се изпълнява на Водици (Йордановден), а на запад достига до селата Ковачевица и Лещен, като в последното село денят 1 януари (когато се носи камъкът) се нарича Сполезинден. Там камъкът се оставя до комина (т. е. пак до огнището), а стопанинът го взима и излиза на улицата, като следи кого ще срещне. В зависимост от това дали срещата е с добър или лош човек (или пък животно, за което се вярва, че срещата с него е „лоша“), се гадае добра или лоша ще е годината.

Обичаят е бил разпространен и в Беломорска Тракия. Според информация от с. Капитан Петко Войвода, Тополовградско, чиито жители основно са преселници от Гюмюрджинско, там също са „сурвакали“ с „въргулати“ (т. е. обли) речни камъни. Интересна особеност е, че камъните трябва да бъдат „живаци“ („Живак-камък“. Живаци те наричат едни матовобели камъни, които при удяране един о друг изпускат искри). Децата са организирани в дружина, като камъкът се носи от т. нар. касиер, който удря с него по вратата, а след като влезе в къщата, го хвърля на пода.

Откъде идва този обичай? Явно е, че по своята същност той е предхристиянски. Още повече, че Хр. Попконстантинов пише, че обичаят „се пази и от помашите. Помашките деца ходят в християнските къщи, както и християнските в помашките.“ (Това бе изрично указано и от хората в с. Триград). Може би корените му трябва да се търсят в дълбока древност, дори преди заселването на славяни и българи в Родопите. Основание за това ни дават аналогични обичаи, изпълнявани в Гърция. Например на о-в Крит първият човек, влизащ в дома на Нова година, донася голям камък, поставя го сред стаята, сяда върху него и казва: „Щастлива Нова година! Благословени да са вашите овце, кози, крави! Нека ви се наплоди стоката и ви се родят мъжки деца! Нека злато, тежко като този камък, влезе във вашия дом!“ На о-в Лемнос хората, отивайки на гости на роднини и приятели, за да ги поздравят с Новата година, носят със себе си мъхест камък и, хвърляйки го в стаята, казват: „Нека парите на стопанина да тежат като този камък!“

Тук няма и не можем да правим пълен анализ на обичая (това е предмет на друг текст), но все пак ще се спрем на речния камък и камъка въобще.

Във вярванията на българите реката е възприемана двойко – от една страна тя има очистителна, здравенос-

Джаз и поп изпълнители от ПУ се включиха в майсторски клас и имаха концертни изяви

Студентите от класа на Мая Бошева, специалност Джаз и поп изпълнителско изкуство, Теодор Батуров, Тихомир Николов, Лиляна Пенчева, Добромира Христова и Йордан Николов взеха участие в майсторски клас по пеене на Наташа Миркович, Австрия, в рамките на Празнични дни на изкуствата „Пролет в Стария град“ 2009, преминали под патронажа на г-жа Райна Петрова – кмет на район „Централен“ и фондация „Огънят на Орфей“.

Наташа Миркович изказа възхищението си от прекрасните гласове на студен-

тите и от благородството на Мая Бошева, която ги е насърчила да се запишат в майсторския клас, чийто заключителен концерт бе на 5 април 2009 година в залата на АМТИИ. На 7 април в Тракарт център те участваха в спектакъла „Отворени сърца“ заедно с други млади таланти – художници и поети и творческо студио „Хормония“.

Наташа Миркович пожела успех на всички певци и заяви, че отново би искала да работи с тях в Пловдивския университет.

След тези изяви студентите от класа на Мая

Един от концертите на младите изпълнители

Бошева получиха покани за участие в концерти в градовете Казанлък,

Хисар и Пазарджик.

„Пловдивски университет“

➤ от стр. 14

на функция, символ е на плодородие, но от друга, е възприемана като граница между света на хората и света на отвъдното („другия свят“), населявана е от най-различни свръхестествени същества. По този начин камъкът, изваден от реката, също получава двойна семантична натовареност – той носи здраве и плодородие и в същото време е предмет от „другия свят“. Светът, в който освен злотворни същества „живеят“ и мъртвите прадеди, които закрилят селището, хората и реколтата. (Още повече, че обичаят се изпълнява в периода на Мръсните дни – от Коледа до Йордановден, – когато според вярванията двата свята се сливат за кратко време.)

Любопитно е защо студеният бездушен камък е избран за „сурвачка“. Но както вече видяхме, мястото, от което е взет камъка, го прави по-специален и го доближава плътно до сурвачката, която освен символ на здраве и плодородие също притежава белези, свързани с хтоничното, силите на хаоса и оттам – отвъдното. По същия принцип на контактната магия, по който се употребява сурвачката, така и камъкът се поставя върху гърдите на стопанина (или до центъра на дома, огнището), за да предаде магичните сили, които носи – якостта си, плодородие-

Камъните (падат) от...

то на реката и благословията на предците.

Има основания да се предполага, че този обичай или аналогичен нему (както и вярванията, свързани с „плодородието“ на камъка), е бил по-широко разпространен в миналото. По южно-Черноморие (в Несебър и др.) на Йордановден всеки взимал от морето объл камък и го занасял в къщи „за здраве и берекет“. В Добруджа и Лудогорието, когато орачи попаднат на объл камък в нивата си не го махат, а го заобикалят внимателно, защото вярват, че той носи дъжда. В с. Гюврен, Девинско, при продължително засушаване под коритото на чешмата изкопават дупка, пълнят я с вода и пускат в нея речни камъни. Както твърдят там, два дни след това завалявало...

Звучи странно камък да носи дъжда, но така ли е? Индоевропейският корен *ak' означава „камък“ и „каменно небе“. Това е в пряка връзка с древните индоевропейски вярвания, че небето е каменно, както и че оръжието на божеството-гърмовержец, повелител на дъждовете, е от камък. Пряка връзка между камъка (и то заобления) и божеството-гърмовержец се открива и в древногръцкия мит за Кронос,

който поглъщал децата си, бъдещите олимпийски богове, заради предсказанието, че едно от тях ще отнеме властта му. Когато се ражда Зевс – бъдещият гърмовержец, – майка му Рея подава на мъжа си Кронос объл камък, повит в пелени, вместо бебето Зевс. По-късно повърнатият от Кронос камък е поставен в светилището в Делфи като „омфалос“ – пъп на света. Самият Зевс в дълбока древност е почитан под образа на пирамида от камъни. (Между другото в Древен Египет също е почитан кръглият камък Бенбен, за който се вярвало че е първата форма на проявление на бог Атум.) Латинският Юпитер (еквивалент на Зевс) също е почитан под формата на камък с името Юпитер Лапис. Под формата на камъни са почитани и Хермес, и Аполон, както и много други индоевропейски, семитски и др. божества.

Но да се върнем в България. Из цялата етническа територия са засвидетелствани вярванията, че когато падне гръм, на земята остава камък. „Когато гърми, Господ пуца камъчки“ (Тетово, Русенско). В Пиринско ги наричат „трещен камък“, „божа стрела“ и т. н. Освен в България, подобни вярвания са регистрирани при белорусите – те

наричат тези камъни „перунови стрелы“ и пярун; при поляците – kamienpiorunowy, kamyszek od pioruna и др. В пряка връзка с небесните стихии е и широко разпространената из цялата българска етническа територия практика, когато пролетно време прогърми за първи път, хората да вземат камък и да се почукат по главата с думите: „Каменна (здрава) ми глава!“ или да почукат с него по вратите на хамбарите и оборите, за да са пълни със стока. Могат да бъдат приведени много примери, но с оглед на ограниченото пространство, ще се задоволим да предположим, че това може би обяснява хвърлянето на камъка на пода и чукаването с него по вратата в родопския обичай – действия, наподобяващи гърма, извършвани с оръдието на божеството. Може би това обяснява и употребата на изпускащите искри при удар „живак-камъни“. Това най-вероятно обяснява и употребата на камъните в гергьовденските обреди, защото виждаме как „мъртвият“ камък става могъщ символ на плодородие, свързан с отвъдното, небето и дъжда, съживен от забравените вярвания.

А и може би певецът е бил неподозирани за себе си прав, когато е изпял: „Камъните падат, падат от небето.“

Един спомен за Димитър Димов

Проф. д-р Стоил МИХОВСКИ

Добре известно е, че романът „Тютюн“ от Димитър Димов почти изцяло е създаден в гр. Пловдив. Но за многобройните почитатели на големия български писател един поточен отговор на въпроса къде в Пловдив е написан този роман, не е безинтересен. Ясно е, че отговорът на този въпрос се съдържа в отговора на въпроса къде е живял и работил Димитър Димов през времето на своя престой в Пловдив.

За този период редица подробности могат да се намерят в книгата на Екатерина Иванова „Страници от жизнения и творчески път на Димитър Димов“, 1981, и книгата на Нели Доспевска „Познатият и непознат Димитър Димов“, 1985. По-нататък, за улеснение при цитирането, без уговорки ще посочваме страници само от първата книга.

Благодарение на своя втори баща Руси Генев, писателят още от ранни години носи в себе си образи и проблеми от света на капитала и тютюневата търговия в България. В Пловдив Димитър Димов донася началните страници на своя трети роман, от който през 1946 г. е публикувал откъс в бр. 2 на в. „Литературен фронт“, озаглавен „Тютюнев склад“. Въпреки това, днес определено може да се каже, че на пловдивския период от живота на своя автор романът „Тютюн“ дължи изключително много.

Като редовен доцент по анатомия и физиология на домашните животни в Агрономическия факултет на новооткрития през 1945 г. Пловдивски държавен университет „Паисий Хилендарски“ Димитър Димов е бил от 20 ноември 1946 г. до 7 март 1949 г. След това, до м. януари 1951 г. той редовно е пътувал от София, за да чете лекции в Пловдив като хоноруван преподавател (стр. 175-176). Според него, той заминава за Пловдив „не защото се стреми към повишение...“, а предимно за да осъществи един свой голям проект. Намислил е да напише роман...“ (стр. 187).

От спомените на проф. Въто Груев се вижда, че първоначално кабинетът на Димитър Димов е бил в партера на днешната Търговска гимназия (стр. 176). При разширението на факултета, той се премест-

ва в една „тясна дълга стая“ на полутованския етаж в съседната „неугледна сграда“ на тогавашното Занаятчийско училище, където днес се помещава Професионалната гимназия по вътрешна архитектура и дървообработване „Христо Ботев“. Сега това помещение не съществува, защото сградата е надстроявана и полутованският етаж е превърнат в нормален етаж. Тук при него около половин година е живяла и съпругата му Нели Доспевска. След като тя се връща в София в очакване на дете, съпругът ѝ от есента на 1947 г. живее последователно на квартира на ул. „Антим I“ № 34 и ул. „Кирил и Методий“ № 6 (вж. писмото на Д. Димов на стр. 178). След тези подробни данни, от посочените литературни източници не става ясно къде е живял Димитър Димов докато кабинетът му е бил в партера на Търговската гимназия и къде е служебният му кабинет през времето, когато е бил на квартира на посочените улици. Настоящите бележки целят да дадат отговор на втория въпрос.

Когато през 1967 г. специалността Математика на тогавашния Висш педагогически институт „Паисий Хилендарски“ се пренесе в южната част на последния етаж в сградата на днешния Ректорат на Пловдивския университет на ул. „Цар Асен“ № 24, един ден в двора на института преподавателят по философия доц. Борис Джурджев ме попита къде се намира моят кабинет. Аз тогава бях асистент по алгебра и като негов племенник той винаги живо се интересуваеше къде и как работя. Преди това беше изкарал тежък инфаркт и много често ме викаше да го придружавам, за да може по-спокойно да се разхожда поне из центъра на града. Добре си спомням,

Димитър Димов

че тогава бях в днешния кабинет № 361 в десния коридор на последния етаж в Ректората. След моя отговор Джурджев ме запитва кой е настанен в последния кабинет в края на левия коридор, през който минава комина на парното отопление, т.е. напълно определено ставаше дума за кабинет № 339. До него има едно по-дълго помещение, което тогава бе семинарна зала. Всички математици от онова време добре помнят, че там бе настанен доц. Паскалев, който по-късно се премести в София.

– Не си имал късмет да попаднеш в кабинета, където е написана по-голямата част от романа „Тютюн“ – със загадъчна усмивка ми каза доц. Джурджев и започна с видимо вълнение да разказва за своите срещи с Димитър Димов.

Този разговор е станал някъде около първата годишнина от смъртта на писателя и вероятно по някакъв начин тя е била причината Джурджев така развълнувано да си спомни за него. Според неговия разказ, Димитър Димов му е казал, че страда от радикулит или нещо подобно и затова е пожелал да се настани в този не съвсем уютен кабинет, защото от комината на парното отопление (което тогава работеше с въглища) в него винаги е по-топло. Както той сам допълваше, не е изключено по-важната причина да бъде фактът, че там по коридора по-малко хора минават и винаги е по-тихо, а през зимните вечери, когато парното вече е изключено, от затоплените стени на комината в кабинета

продължава да е топло цяла нощ. Това е давало възможност на писателя спокойно и неограничено да остава да работи след работно време.

Защо Джурджев е запомнил този епизод от престоя на Димитър Димов в Пловдив и не е ли възможно погрешно да е посочил кабинета?! Оказва се, че Д. Димов през 1947 г. е бил негов рецензент при кандидатстването му в Университета за доцент по философия. При писането на рецензията у писателя по естествен начин са възниквали някои въпроси и той го е канел в кабинета си за разговори. Тези разговори по някои философски, а след това и по редица други проблеми, са продължили до окончателното преместване на Димов в София. По този начин Джурджев действително е знаел, че писателят усилено е работил върху романа „Тютюн“ именно в кабинет № 339 на ул. „Цар Асен“ № 24.

Едва сега разказвам за този спомен на Джурджев, защото по-рано не съм му отдавал особено значение. Както се вижда от много други спомени от онова време, в тях се отдава значение само на домашните квартири на писателя. За тях са посочени улици, номера, етажи, изгледи, вътрешно устройство и т.н. За служебния му кабинет се споменава само когато в Занаятчийското училище той е едновременно и домашна квартира. Благодарение на това, по-късно при всичките ми разговори с познавачи на пловдивския период от живота на Димитър Димов съм срещал упорити „доказателства“, че кабинетите на писателя са били само около двора на Търговската гимназия. Много късно реших да издира писмени доказателства, че това не е било точно така.

Най-напред, нека да видим дали Димитър Димов е могъл да бъде рецензент на кандидат за доцент по философия. За неговите интереси към философията може да се съди не само от научните му публикации. Например, в своите

и неговия пловдивски период

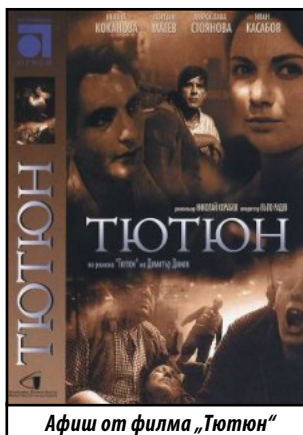
спомени акад. Павел Попов, който по това време също е работел в Университета, за Д. Димов казва: „Учудвал съм се как балансира преподавателската, научната и писателската си работа със заниманията си по философия. Всичко това, изглежда, му доставяше голямо удоволствие (стр.179). Или: „Аз дори смятах, че Димов ще се преустрои и ще мине напълно на философски терен. Виждаше ми се, че се занимава с голяма настойчивост с тези въпроси“ (стр. 182). „Към тоя дял от заниманията му трябва да отнесем и рецензиите на трудове на колеги, които Димов е натоварван да прави. Те произвеждат най-силно впечатление на целия академичен съвет със солидните познания на техния автор по специалността, с изискания си език и стил“ (стр. 181). Освен това, Димитър Димов е ръководил семинар на преподавателите за самостоятелна подготовка по философия. Въпреки прекомерната му заетост и необходимост от продължителна подготовка за тези семинари, той е отказвал да го освобождават от някои дейности по подготовката на семинара, защото е смятал, че тази работа му помага да получава нови знания (стр. 182). Като имам предвид, че по това време Борис Джурджев е бил „почти единственият специалист по проблемите на марксистката философия“ в Пловдив (вж. Г. Стайков, „Профили“, 1995 г., стр. 50), то определено мога да предполагам, че срещите между него и Димитър Димов наистина са съществували и те не са били случайни. Нещо повече, след известното злополучно обсъждане на романа „Тютюн“ в София в подкрепа на романа през 1952 г. в Пловдив са проведени две литературни обсъждания с докладчици Исак Паси и Ана Джурджева. Тъй като първият докладчик тогава е бил асистент по философия на Борис Джурджев, а вторият е неговата съпруга, то вероятно Джурджев също е взел активно участие при подготовката и провеждането

на тези обсъждания. „Докладът, който изнася учителката по литература Джурджева, допада на всички присъстващи и естествено прераства в открит сърдечен и вълнуващ разговор между читатели и писател. От тази среща Димов беше излязъл окрилен“ – спомня си бившият първи асистент на Д. Димов – проф. Никола Несторов (стр. 199). Тези факти

също по един косвен начин потвърждават, че общуването между Димов и Джурджев не е било формално. За работата върху романа „Тютюн“ са запазени много спомени. Според проф. Виктор Врански, писателят е посещавал „тютюневите складове някъде вдясно от главната улица (става дума за ул. „Иван Вазов“, б.м.), идеща от гарата“ (стр. 194). По-нататък проф. Никола Несторов допълва: „След национализацията (през м. декември 1947 г., б. м.) директор на фабриката, която посещаваше Димитър Димов, стана Янко Киречев. Той и неговите помощници създадоха възможност на Димов да ходи във фабриката, за да наблюдава. По това време нашият факултет се помещаваше в бившия френски пансион, който беше в близост с тази фабрика. Често след лекции Димов ще ми каже: „Хайде, обади се на Киречев!“ Аз се обаждах, Киречев нареждаше да го пуснат и той тръгваше. Като се връщаше оттам, разказваше много интересни неща“ (стр.195). Точно този спомен на проф. Несторов доказва, че служебният кабинет на Димитър Димов е бил в сградата на днешния Ректорат на Пловдивския университет на ул. „Цар Асен“ 24. По-точно то му местонахождение става ясно от думите „Бяха на най-горния етаж на института (бившия Мъжки френски колеж)“ на проф. Георги Стайков от спомен

натата му книга „Профили“ на стр. 108. Тъй като единственият кабинет на последния етаж, през който минава комина на парното отопление, е кабинет 339, то сега точно се вижда, че споменът на Борис Джурджев не подлежи на съмнение.

В литературните източници, с които разполагам, не е посочено точно кога Димитър Димов се е настанил във

Афиш от филма „Тютюн“

въпросния кабинет № 339. Известно е, че на 15 януари 1947 г. той все още е бил в полутаванския етаж на Занаятчийското училище и така е продължило още 5 – 6 месеца, след което е започнал да си търси нова квартира (стр. 177-178).

Никола Несторов е постъпил като асистент през учебната 1947/48 г., когато факултетът вече е бил в бившия френски колеж на ул. „Цар Асен“ 24. Накрая, Борис Джурджев е бил избран за доцент през 1947 г., а според него рецензията му е написана от Димитър Димов именно в този кабинет. Всичко това води до заключението, че Димитър Димов е работил в кабинет 339 на ул. „Цар Асен“ 24 около 3 години и 4 месеца от м. септември 1947 г. до м. януари 1951 г., когато окончателно напуска Пловдив. Този извод неотдавна бе потвърден и от проф. Милко Йорданов, който е бил студент от втория випуск на ВСИ – Пловдив. Следователно, поради преместването на Агрономическия факултет, след напускането на Занаятчийското училище най-късно през есента на 1947 г. Д. Димов сменя и квартирата, и кабинета. Това показва, че в района на Търговската гимназия той е бил по-малко от една година.

В заключение ще посоча още един факт, който недвусмислено потвърждава, че основната част от романа „Тютюн“ е написана в кабинет № 339 на Плов

дивския университет, без да омаловажаваме работата над романа в домашната обстановка на писателя. На едно място в спомените си проф. Несторов отбелязва: „Тютюн“ е написан изцяло в Пловдив. В София Димов е извършил редакторската работа по романа, която всъщност не е била нито малка, нито лека. Спомням си, че когато беше дошъл с Лена Левчева в Пловдив, представяйки ме, той каза: „Този човек е свидетел на едно дело, което приключи в Пловдив“ (стр. 197). След като от хазияте му е известно, че писателят не е приемал гости в своята квартира (стр. 195), то става напълно ясно, че Несторов е станал свидетел на това дело изключително в служебната среда на двамата колеги, т.е. романът наистина е писан в кабинет № 339. Именно в този кабинет писателят е работил „редовно по 18 – 19 часа на денонощие“. „Когато се е случвало студентите да отидат на изпит при своя преподавател към 5 – 6 часа сутринта, те го сварвали в кабинета му, обгърнат в тютюнев дим, с пълна пепелница с угарки и с димящо джезве с кафе“ (стр.180). Извън кабинета те го виждали „само на лекции във вторник от 8 до 10 часа“ (вж. Г. Стайков, Профили, стр. 59).

Днес по вратите на няколко аудитории в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ с паметни плочи е отбелязано, че там са чели лекции видни специалисти от различни клонове на науката. Във връзка с приближаващата 100-годишнина от рождението на писателя, напълно заслужено ще бъде, ако с паметна плоча на последния етаж на Ректората се отбележи, че в кабинет № 339 големият български писател Димитър Димов е написал основната част от своя знаменит роман „Тютюн“.

ДВАМА НОВИ ПОЧЕТНИ ДОКТОРИ

Двама са новите доктори хонорис кауза на Пловдивския университет – проф. д-мн Людмил Мавлов и доц. Кирчо Атанасов.

Тържественото разширено заседание на Академичния съвет по случай удостояването на проф. Мавлов със званието Доктор хонорис кауза се проведе на 27 април в 6. аудитория. То му се присъжда по предложение на Педагогическия факултет и пред аудиторията беше представен от декана доц. г-р Дора Левтерова.

Доц. Кирчо Атанасов бе избран за почетен доктор по предложение на Факултета по

математика и информатика. Тържествената церемония по връчването на почетния диплом се състоя във II аула на Нова сграда, а неговата професионално-творческа биография беше представена от декана доц. г-р Асен Рахнев. Доц. Атанасов получи и много поздравителни адреси – от президента Георги Първанов, от председателя на Народно събрание Георги Пирински, министър-председателя Сергей Станишев и др.

Трябва да отбележим факта, че и двамата новоизбрани почетни доктори са преподавали в ПУ, а Атанасов е и негов възпитаник.

Отляво-надясно: доц. Кузлджов, доц. Атанасов (с почетния диплом) и проф. Куцаров

Отляво-надясно: доц. Левтерова, проф. Мавлов и проф. Куцаров

Людмил Мавлов е роден на 27.08.1933 г.

Завършил е Медицина във Висшия медицински институт – София. Три години е работил като ординатор-невролог, а от 1961 е приет за научен сътрудник по неврология в Института за изучаване на мозъка при БАН, където става последователно старши научен сътрудник II степен, а след това и – I степен. Тук ръководи и Лаборатория по невропсихология.

От 1985 г. е професор по Неврология и Невропсихология и е ръководител на Невропсихологичната лаборатория към Катедрата по неврология при Медицински университет – София и началник на клинично отделение в Неврологичната клиника на Университетска болница „Александровска“. От 2000 г. до сега е професор по Невронауки, директор на Докторска програма „Езикова и речева патология“ към Департамента по

когнитивна наука и психология на Нов български университет – София.

Проф. Мавлов защитава първи докторат през 1970 г., а през 1981 става и доктор на медицинските науки с дисертация на тема: „Сензорна информация и гнозисни процеси в норма и при пациенти с огнищни мозъчни увреди“. Специализирал е в Прага, Москва, Париж и др.

Той е главен редактор на научното списание „Neurologia Balkanica“, член е на редколегиите на „Българско психологическо писание“ и „Специална педагогика“. Има повече от 200 научни публикации в областта на невропсихологията, експерименталната психология, клиничната неврология, психофизиологията.

Понастоящем е член на Специализирания съвет по неврология и психиатрия към ВАК.

Доц. Кирчо Атанасов е роден на 25.07.1945 г. в Пловдив. През 1967 г. завършва специалност Математика в Пловдивския университет.

Бил е учител в няколко пловдивски училища, а от 1975 до 2005 г. – директор на Образцова математическа гимназия „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив. От 1967 г. до 1975 е хоноруван преподавател в ПУ, а от 2001 г. е избран за извънреден доцент във Факултета по математика и информатика. През 2005 година става заместник-министър на образованието и науката, като неговият ресор е средното образование.

През годините е член на: Академичния съвет на ПУ; ръководството на Съюза на математиците; Съвета за висше образование към МНП; редколегиите на списание „Обучението по математика и информатика“. Бил е съпредседател на УС на Съюза на работодателите в сферата на образованието в България.

Инициатор е на предложението за домакинството на Република България на XXI световна олимпиада по информатика през 2009 г. в Пловдив и председател на Националния организационен комитет.

Под негово ръководство Образцовата математическа гимназия се превръща в едно от най-реномираните училища не само в Пловдив, но и в цялата страна. Гимназията е пионер в редица области на българското средно образование. През 1979 г. по предложение на К. Атанасов съвместно с Пловдивския универси-

тет МОН открива по една паралелка по математика и физика, със статут на национална гимназия. МГ „Акад. Кирил Попов“ съвместно с БАН осъществява първата в страната видеотерминална връзка за целите на средното образование между Пловдив и София (1981). През 1983 г. е създаден първият компютърен клас в средното училище в България с български персонални компютри „ИМКО 2“ и се провежда първият компютърен урок по алгебра – педагогическа практика, проправила пътя на масовата компютризация на нашите училища. МГ е домакин на две национални и една международна конференция по използване на персонални компютри в учебния процес (1984). От 1971 г. до 2005 г. МГ има 61 възпитаници, които са златни, сребърни и бронзови медалисти на международни олимпиади по математика, физика, информатика и руски език, носители на златни значки на ТНТМ и национални дипломи на МОН.

За своя принос в областта на българското образование Кирчо Атанасов е удостояван с редица национални награди: „Герой на социалистическия труд“; носител на най-високото почетно отличие на МОН „Неофит Рилски“; Специалната награда на СБУ като директор на годината и др. През 2005 г. е удостоен със званието „Почетен гражданин на град Пловдив“, а през 2006 с орден Стара планина I степен (най-високото отличие) за особени заслуги в областта на образованието.

Исторически симптоми в модерната геополитическа картина на света

Д-р Симеон КАЦАРОВ

Историческата симптоматика в съвременен Китай напомня на ситуацията в същия този Китай, но при управлението на династията Мин (1365-1644 г.).

Населението на „поднебесната империя“ е между 100-130 млн. срещу 50-55 млн. за целия европейски континент. В плодородните низини се оформя огромна мрежа от напоителни канали, като реколтата е достатъчна да се изхрани многобройното население. Производството на коприна, порцелан, хартия и желязо се развива с такива темпове, че се появяват признаци на манифактура. В Северен Китай металургичната промишленост произвежда около 125 хил. тона годишно. Стокообменът се развива на базата на широка мрежа от търговски пътища (част от тях влизат в прочутия „Път на коприната“), използването на книжни пари и големи стопански центрове (Пекин, Нанкин, Хангджоу и др.). Формира се забележителна култура и огромни библиотеки, без да се забравя, разбира се, книгопечатането. Династията Мин управлява с помощта на перфектен конфуциански бюрократичен апарат (чиновниците се назначават след изпит). Армията е около 1 млн. души, снаряжена с огнестрелно оръжие.

Едно от най-големите достижения на Китай при династията Мин е флотът. През 1420 г. той съставлява 1350 бойни съда, 400 големи плаващи „крепости“ и 250 кораба за далекообхватни операции. В периода 1405-1433 г. адмирал Чжън Хъ с десетки кораби и няколко хиляди души екипаж извършва 7 експедиции, които стигат до Цейлон, Малака и Занзибар (според някои и до Америка през 1421 г.). Те спокойно могат да „открият“ Португалия и то десетки години преди Енрике Мореплавателя.

Китай

През 1436 г. император Чжу Цичжен решава, че империята си е самодостатъчна и забранява строителството на морски кораби, а флотата на Хъ започва да гние в пристанищата. По този начин Китай се обръща навътре към себе си, въвежда се конфуцианският консерватизъм. Аристократите и чиновниците започват да забогатяват и придобиват по-голяма част от земята, а увеличаването на данъчната тежест задълбочава социалните противоречия. В крайна сметка империята навлиза в една от най-дълбоките си кризи, от която успява да излезе чак към края на XX век.

Основните опасности да се повтори изходът от времето на Мин или да се развие друг сценарий се намират в самия Китай. В Китайската Народна Република не трябва да се пренебрегва силата на партийните течения. Дори и по времето на Мао Дзедун Центърът не притежава силна власт върху партията. Например след „Големия скок“ (1957-59 г.), част от партийния елит изолира Мао от взимането на радикални мерки в икономиката. Затова и „вождът и учителят“ се заема с културата и образованието – Културната революция от 1965-69 г. Във върховната партийна власт Дън Сяопин също не притежава цялата власт, той е по-скоро арбитър между отделните течения в Китайската комунистическа партия (ККП). Замяната на реформатора Хю Яобанг през 1987 г. и разправата със сту-

дентите на площад „Тянанмън“ през 1989 г. са част от свидетелствата за силата на консерваторите.

Другите проблеми за съвременен Китай са свързани с геополитическата му стратегия. Корените им могат да се намерят също в историята. Въпреки че не изявява открито никакви териториални претенции към съседите си (изключение тук, разбира се, е Тайван) КНР има „дребни различия“ за гранични територии с Русия, Индия, Япония и Виетнам. Когато се говори за геополитика, трябва да се спомене и отношението на

Пекин към Токио. Чувствата към Япония са доста разнородни. Китайското ръководство, пък и обществото, възприемат островната държава като подходящ азиатски модел за икономическо

развитие, но и като опасен потенциален и реален противник. Недоверието е породено от спомена за ужасите на японския милитаризъм. То е някак си притъпено от разрастващия се с бързи темпове търговски обмен между двете страни, но не се знае кога ще излезе отново на политическата сцена.

Когато погледнем политическата карта на Китай, правят впечатление особената окраска на два града – Макао и Хонконг. След присъединяването им към родината-майка през 1999 и 1997 г. те имат специален административен статут и са част от принципа „една страна, две системи“. Около този принцип се завъртат и прего-

ворите за обединение с Тайван. Погледнато от стратегическа гледна точка, това е победа за Китай и още едно признание за режима на ККП, но това присъединяване крие и своите рискове. Както става с Испанското кралство по време на управлението на Филипе II (1556-1598 г.). Той получава в наследство от своя баща (Карл V) 17-те нидерландски провинции, а чрез тях и контрола над най-големите европейски пристанища – Амстердам и Антверпен, добре развити икономически области и богати данъкоплатци. Това наследство е добре дошло за всеки владетел, но проблемът е, че тук се сблъскват два различни модела на развитие. В Нидерландите се налагат новите икономически принципи и религиозни разбирания, които съчетани със старите широки автономни права на провинциите и градовете формират модерен за времето си модел. От друга страна, испанският модел е коренно различен, опиращ се на абсолютната власт, строг административен контрол, религиозен монопол и идеологията на превъзходството. В крайна сметка двата модела се сблъскват и това води до един алогичен резултат – западане на силната Испанска империя и издигане на малките Обединени провинции.

Разбира се, със споменатите проблеми и наложените върху тях исторически примери едва ли можем да опишем всички предизвикателства пред съвременен Китай. В този ред на мисли могат да се споменат: демографският прираст, опасностите от ускорения икономически растеж, отношенията с националните малцинства, атомното оръжие и т.н.

Все пак не забравяйте думите на Лукиан, че „историкът трябва да обмисля не какво да каже, а как да го каже“ ☺

КОМУНИКАТИВНИ АСПЕКТИ В ЗВУКОВИТЕ ФИЛМИ НА ЧАПЛИН

Ангел МАРИНОВ

На 16 април тази година се навършват 120 години от рождението на Чарлз Спенсър Чаплин, известен като Чарли Чаплин, един от най-талантливите и самобитни филмови автори. Това събитие е повод да припомним част от творчество му, по-специално отношението му към диалогичната реч в киното и комуникативната същност на неговите звукови филми.

Продължение от брой 3 (388)

В стремежа си да опишем диаложната композиция, характерна за звуковите филми на Чаплин, ще прибегнем до предложения от Ян Мукаржовски в началото на 30-те години и във връзка с филма *„Светлините на града“* модел на вътрешната структура на актьорското изпълнение (Мукаржовски 1993: 249-256). Познавайки се на традиционния театрален опит, обуславящ цялостната структура на сценичната творба, ученият посочва взаимовръзките, които изграждат актьорите при интерпретацията на драматичното произведение:

- актьор – сценично пространство;

- актьор – драматически текст;

- актьор – останалите актьори.

Вследствие на това взаимодвижение и по отношение на зависимостта между актьорите Мукаржовски излага йерархично позициониране на действащите лица на:

- актьори в структурно-единна цялост;

- актьори, доминиращи над останалите;

- актьори на едно равнище, без структурни връзки помежду си.

Въз основа на тази поливалентна конструкция той анализира вътрешната структура на актьорската игра, чиито елементи, според него, могат да се съотнесат както към театралната форма, така и към кинокадъра. Първоначално Мукаржовски разграничава елементите на тази структура, групирайки ги на:

- съвкупност от елементите на гласа;

- мимика, жестове, пози;

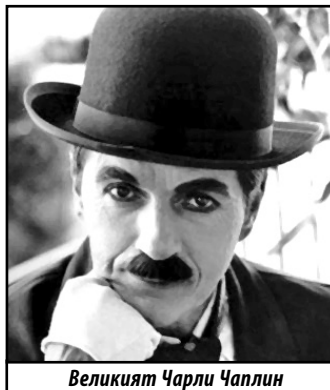
- движения на тялото, свързани

със сценичното пространство.

По отношение на обособяването на третата група елементи от структурата на актьорската игра бихме уточнили, че Мукаржовски предлага тяхното отчетливо разграничение от гледна точка на функционалното им приложение и втази връзка той също отбелязва, че във филмите на Чаплин може да се говори за сценично пространство в театрален смисъл, като това е продиктувано от пасивността на камерата.

Следвайки предложения дотук модел на Мукаржовски и съотнасяйки го към спецификата на Чаплиновите творби, можем да приобщим Чаплин към актьорите, чието присъствие доминира над останалите действащи лица, а що се отнася до комуникативната специфика, изразена чрез структурните елементи, то при него превес вземат мимиката, жестът и позите, които можем, по указанията на Мукаржовски, да обобщим най-общо като жестикуляция.

Жестикуляцията като актьорски похват на изразяване има своята специфика и многофункционалност. По думите на Мукаржовски „жестове, дори когато са артистично нюансирани и подчертани, имат за цел да бъдат в помощ на словото или на движението, или, ако щете, на действието: обикновено те представляват ред от пасивни елементи, мотивацията на чиито резки промени се корени в редовете, състоящи се от други елементи“ (Мукаржовски 1993: 252). При Чаплин обаче представата за жестове като функционално допълващи се със словото се видеоизменя, защото в неговите филми жестикуляцията не само че доминира над словото – тя напълно

Великият Чарли Чаплин

го елиминира като комуникативно средство. Мукаржовски точно отбелязва, че: „Всяка отчетлива дума би образувала петно във филма на Чаплин: тя би обърнала наопаки цялата йерархия на елементите. Затова нито Чаплин, нито останалите действащи лица говорят“ (Мукаржовски 1993: пак там).

Имайки предвид линията на жестове като доминанта в творчеството на Чаплин и по-специално във филма *„Светлините на града“*, Мукаржовски предлага прецизен структурален анализ на нейния характер в два аспекта. В негативен план нито един от трите елемента, обединени от жестикуляцията (мимика, жестове в тесния смисъл на думата и пози), не надделява над останалите, т.е. тяхната употреба е равнопоставена. В позитивен аспект динамиката на жестикуляцията се обуславя от наслагването на два вида жестове: жестове-знаци и жестове-експресии. Относно тази интерференция авторът уточнява, че функционално жестове се отличават със своята експресивност, която, от своя страна, може да бъде непосредствена, индивидуална и надлична. В зависимост от съответната ситуация на експресия жестове се интерферират последователно (при нарушаване на координацията на реда при използване на жестове с експресивен характер и на жестове-знаци) или симултанно (при наслагване между жестове-знаци, смислово противоположни

на жестове-експресии), като се различават обредни жестове, социални жестове, индивидуални жестове-експресии. През немия период на киното Чаплин талантливо моделира и оформя комуникативната същност на персонажите, базирайки се именно на функционалността на жестове. Разбира се, в определени епизоди той представя диалога под формата на разговорни надписи, какъвто е примерът с *„Парижанката“* (1924), но в следващите си творби Чаплин прибегва до използването на разговорни надписи само тогава, когато средствата на пантомимата са неспособни да изразят случващото се на екрана. С отказа да признае употребата на разговорната реч при него диаложната структура и след появата на звука продължава да има за основа жестикуляцията. Конкретният звуков филм – *„Светлините на града“*, според Мукаржовски е типичен пример за „наслаждане на социални жестове-знаци и индивидуално експресивни жестове“ (Мукаржовски 1993: 254). Същността на образа, пресъздаден от Чаплин, крие предпоставки за образуването на този вид жестикуларна интерференция, намираща отражение в една или друга степен в ситуации на комуникация между персонажите – в случая между Скитника и сляпото момиче и Скитника и милионера алкохолик. В *„Светлините на града“* използването на жестикуляцията като невербално средство за комуникация характеризира визуално и социалните взаимовръзки между обозначените двойки филмови герои. В тази връзка бихме допълнили нашите разсъждения, цитирайки Михаил Виденов, който отбелязва, че: „Внимателното наблюдение върху разговорната комуникация ще ни покаже множество невербални средства за изразяване на социални отношения по време на езиковия контакт. Това са характерни жестове, мимики, дифузни фонационни изяви и под., които са

Обикновено е ужасен саможивец – една Грета Гарбо по анцуг въщи. Въргала се на дивана пред телевизора и гледа каквото му падне.

Само понякога самотата му е някак празнична.

Когато пуска на домашното си кино истински филм, потапя се в него, попива всеки епизод, запаметява и най-дребната му подробност.

Киноманът обръща внимание на странни неща. Забелязва например, че актьорът с най-големите уши в Холивуд е Джеф Голдблум. (Не брои ушите на Кларк Гейбъл, който вече е звезда на небето.) Смята, че с най-малките очички в камерата гледа Ричард Гиър, нищо че е всепризнат амант. За най-шармантните бакенбарди се колебае между тези на Мишел Пиколи и на Вълчо Камарашев. (Но Пиколи като че ли се поизгуби от екрана, докато Камараша, е, Камараша...)

Напоследък пък се увлича да брои лампионите във филмовия интериор

* Откъс от роман на Георги Николов

Киноманът *

ГЕОРГИ НИКОЛОВ

– как са разположени, каква светлина хвърлят върху действието, героите... Пада си и по картините, по ония вградени лавици за книги в някой от сериалите, на сериалите друго какво да им гледа?...

Ето такива глупости си мисли киноманът и още – как толкова дълго не трепват актьорите, след като научим умрат; наистина ли ги бръснат, когато ги бръснат пред камера, или и това е научим; какво правят, когато излязат от кадър, дали не си говорят за времето; ами ако са мъж и жена като Бъртън и Тейлър, хайде, тия ги знаем, вдигат скандали, а Бейсингър и Болдуин... (те не се ли развеدهа?)?

Но това, което най-много не дава мира на киномана, е как така, как така на кино колелата на каляската се въртят все на обратно?

Наблюдавал е този христоматиев кинематографичен ефект и в живота, при странни и срамни обстоятелства, когато... не иска да си признае, но така е; когато в детството с огледалце в ръка, клекнал над дупката на нужника, интроспективно и респективно е следял как... как потегля каляската му от замъка; наблюдавал е просто ранен стадий от развитието си, какво друго? Но и там, в онова огледалце, я да каже, нещата са му изглеждали пак на обратно, и там каляската му като че ли е тръгвала назад към замъка, а не напред към дупката на кенефа...

Но той сега знае, че това е илюзия, илюзия.

А има ли по-голяма илюзия от киното?!

Киноманията го тресе отдавна. По-точно от мига, в който с майка си

и баща си гледа „Бели сенки“ в лятното кино на градчето.

Да гледа филм с арктически пейзажи в лятно кино, когато диви орехи хвърлят палмови сенки върху екрана, когато прожекторният апарат бръмчи хипнотично и може призрочно да провре ръка в струящия от него лъч, да се разтвори в картината, сякаш е вече оная дребна фигурка, която подтичва след нартата, ехей – това е достоен за посвещаване в киномания миг и той не го изпуска.

Гледа с широко отворени очи, чак му става студено.

Тогава още не знае, че ескимосът в иглото, който така любезно и настойчиво предлага ескимоската си на русия бял мъж – вземи я бе, вземи я!, – е не някой ескимос, а самият Антъни Куин. Повече го впечатляват белите мечки и белите червеи в менюто на ескимосите... (С бели червеи той лови риба в реката на едно място, където се отича кръвта от градската клиника. Там чавгите озверя-

➡ на стр. 22

➡ от стр. 20

обусловени не само от контекста, ситуацията и прагматиката, но в голяма степен и от социалната принадлежност на комуниканта и съкомуниканта към дадени сфери“ (Виденев 1982: 181). Въпреки отсъствието на речеви акт в „Светлините на града“, споменатото наблюдение е приложимо и при анализа на комуникативните отношения в Чаплиновите звукови филми, с оглед на прецизното отчитане на социалните връзки между персонажите, изразени чрез невербални прояви (в случая посредством жестикуляция).

Вече споменахме, че ефектът на жестикуляцията като част от пантомимата при Чаплин е силно зависим от елиминиране на словото, но този факт не отслабва внушителната сила на филма – дори напротив. В своето подробно изследване върху историята и развитието на пантомимическото изкуство „За пантомимата“ (1964) Александър Румнев отделя специално внимание на специфичната мимическа игра на Чаплин. Проследявайки хронологически творческия път и израстването на актьора, Румнев заключава, че в своя първи звуков филм, най-вече във финалната сцена „мимиката на Чаплин наистина говори повече, отколкото

Комуникативни аспекти...

сто думи“ (Румнев 1964: 181). Така след появата на звука в киното, на фона на ширещата се прекомерна употреба на човешката реч, Чаплин залага на изразителните прийоми на невербалната комуникация, базирана върху възможностите на пантомимата.

Този успешен модел, както се уверихме – пространно изследван от Мукаржовски, режисьорът прилага и в следващия си филм „Модерни времена“. За сведение бихме съобщили, доверявайки се на Теплиц, че през годината, когато излиза на екран Чаплиновият „Светлините на града“, Сергей Айзенщайн, друго голямо име от ерата на нямото кино, преосмисля своята непреклонна позиция по отношение на говорящите филми. Това най-вероятно става след разговори и спорове в Париж с писателя Джеймс Джойс във връзка с възможна екранизация на романа „Одисей“, след които Айзенщайн все по-често прибегва към употребата на човешката реч както във вид на обикновен диалог между актьорите, така и под формата на вътрешен монолог, превръщай се понякога в диалог, „предаващ вътрешната, психологическа борба на персонажа“ (Теплиц 1971: 209-210).

„Модерни времена“ се появява на екран 5 години след повратната среща между Айзенщайн и Джойс и в период, когато балансираният синтез между слово и изображение вече изглежда осъществен. Филмът повторно отрича речта като комуникативно средство в звуковото кино, диалогът е заместен с лаконични разговорни надписи, а цялата необходима и движеща филмовото действие информация Чаплин изразява отново с помощта на пантомимическото изкуство. Описаната специфика на звуковите филми на Чаплин всъщност дължи своята популярност главно на индивидуалните качества на твореца, а не на някаква закономерност. Самият Чаплин признава, че след „Модерни

времена“ отношението му към диалога търпи преоценка. В своята автобиография той споделя: „Търсих евентуални гласове, които скитникът би могъл да използва, и се питах дали той не би могъл да говори с едностранни думи, или просто да мърмори. Но от всичко това нямаше никаква полза. Ако почнех да говоря, бих се превърнал в най-обикновен комичен актьор. Такива бяха тъжните проблеми, пред които бях изправен“ (Чаплин 1968: 477).

Чаплин пристъпва към използване на речта едва през 1940 г. във филма „Великият диктатор“, като причините за това са колкото обективни, толкова и субективни. Въпреки че преоткрива възможностите на диалогичната реч, Чарли Чаплин остава верен на своето мимическо чувство във всичките си изпълнени с говор филми.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Андрейков 1995: Андрейков, Т. Комичното на екрана. С., 1995
 Андрейков 2004: Андрейков, Т. История на киното. Т. II, С., 2004
 Арнхайм 1989: Арнхайм, Р. Киното като изкуство. С., 1989
 Виденев 1982: Виденев, М. Социолингвистика. С., 1982
 Кукаркин 1988: Кукаркин, А. Чарли Чаплин. М., 1988
 Мукаржовски 1993: Мукаржовски, Я. Студии по теория на изкуството. С., 1993
 Румнев 1964: Румнев, Ал. О пантомиме. М., 1964
 Теплиц 1971: Теплиц, Й. История киноискусства. Т. III, М., 1971
 Чаплин 1968: Чаплин, Ч. Моята автобиография. С., 1968

➔ от стр. 21

ват като акули, налитат на стръвта, още докато пада във водата...)

След много време със задна памет, в състояние на проблисък, на инсайт, така да се каже, разпознава Антъни Куин в онези ескимоска роля. (И оттам нататък той винаги ще разпознава Антъни (Рудолф Сахаса) Куин, дори когато мексиканецът неузнаваемо ще се вмъква в кожата ту на колумбиец, ту на грък, на италианец, кубинец, арабин...) Гордее се с това. Установява, че е физиономист...

* * *

От всички изкуства за него най-важно е киното.

Но се опитва и да пише.

Дайте ми сюжет и ще преобърна литературата, си казва. Надъхва се като Ла Мота — Де Ниро пред огледалото. Но нито някой се е засилил да му даде някаква идея за произведение в проза, нито има откъде да я вземе.

Стърчи като побит камък в градчето, помръдва едва-едва като стрелката на слънчев часовник, но частът му не удря. Ничий час не удря тука...

Винаги е някога.

(КИНОМАНЪТ — НАЧАЛОТО)

Иначе градчето е добро място за прекарване на детството.

Излегнало се край реката, градчето сякаш се оглежда в нея — с килнатия на единия от хълмовете си параклис, с пожарникарската кула, със сводестия мост...

По-нататък — площадът, кръгъл като мишена. Железарията с несметните й съкровища от джунджурии, подрънкваща и тайнствена. Текстилният магазин, където влиза само за да вдиша свежия мирис на нафталина. Сладкарничката на Зозата с начервената й усмивка, сладка като малебито. Книжарницата, в която веднъж разглежда оная тухла „Клубът Пикуик“, не толкова за да си я купи, а защото на корицата й е изрисувана каляска, при това с кочияш на капрата, пък и колелата й са наред, въртят се както трябва.

Книжарницата, текстилният магазин, хладната като зимник Железария, сладкарничката на Зозата, реката... Все обитавани от него места в градчето, обетовани...

Обича да броди из глухите улици. Да слуша ромона на дъжда, неоскверняван от други звуци. Дъждът — красив над него и одрипавяващ в локвите... Върви под дъжда.

Шляе се.

Киноманът

Купува си от верига подгизнали будки, наречени БАБИЧКИТЕ, глинени пистолет. Избира го измежду окарините — гледжосан, гладък, хладен. Във форма на броунинг. Пъхва го в джоба на ученическата си куртка и, обърнете внимание, разиграва клип. На това му прилича сега онуй негово притичване, озъртането му по ъглите, стрелбата по въображаеми преследвачи — па-па!, — умираването му, ах, онова негово умирање с невъобразимия специален ефект да размазва скришом по ризата червилото на майка си. (Как възкръсва после въкъщи от плесниците на баща си и излиза моментално от образ!)

Но клип си е било онова, няма начин. Той и без друго заслужава „Оскар“ за режисурата си на един свой сън...

...уличките, шадраванът като Граал, гарнизонният оркестър — бомбом... Войниците, зачервени след баня, маршируващи отмалели по паважа...

И тия чочарки, циганките — с боядисани от зелени орехи длани, дъвчещи кокетно с белите си зъби натурален дизифт. Циганките, къпещи се в реката. Излизаци от водата като Бо Дерек. Като няколко Бо Дерек накуп — скулптурна група от циганки, излизаци от водата само по едни комбинезони...

Реката...

Никога не намира достойна метафора за реката, но без нея градчето не би било добро място за прекарване на детството.

Загадъчното туловище на реката търси убежище в по-голяма река, в морето. Той търси убежище в реката. Шляпа по бреговете, открива истински малки заливи, лагуни, пристани. Бърка из подмолите. С червеноперка в уста маха на приятелите си по брега. Излиза от водата, покрит целият с люспи като с пайети. Победоносно се усмива...

Друг път лежи под цъфналите бадеми на едно гробище. Такова е то — обрасъл в люляци, коприва и кактуси хълм. Лежи под бадемите. Наблюдава пчелите — как поклашат, въртят глави, сякаш във викингски шлемове, вижте ги, безчинстват с чашките на цветовете. Пируват. Маранята също жужи. Мириците са толкова гъсти, че се усещат на вкус. Понася се нагоре като тиролска

песничка. Лек е като шикалка на фон-тан — безтегловен, безтелесен.

Мечтае.

Философства.

Има някаква безбрежна леност в детството, някаква сладка тягост в него. Намира очарование дори в болестта, особено ако е лека ангина и може по цял ден да чете въкъщи книжки; някои страшни — като тази за главата на професор Дауел, която, отделена от тялото си, живее, дори говори от една поставка (както от катедрата говори главата на учителя му по математика), а сестрата в болницата, където се развива действието, само дете не я храни с лъжичка в устата, както него го храни баба му, когато е болен, особено от лека ангина...

В детството всичко е предпочавано. Притаен в представата, улавя идните си образи, разпознава се. Наоколо му илюзиите се размножават чрез просто деление, гъмжи от илюзии. Отпъжда ги, но те го владеят. Водят го

на кашка. Само че и той е владетел, притежател на бъдеще, на всичко, което следва. Защо да бърза да го познае сега?

...Сега облича любимата си фланела с по-едра плетка, напомняща му поразително ризница.

Отива на кино.

Кид Шелин тъкмо се е оправил от махмурлука, нацепвайки малко дръвца с колта си. И ето го, неузнаваемо преобразен, с посребрени патлаци. Прекрива прага на салуна. (Кид Шелин, който е от наште, разбира се.) Чува се банджо — съвсем подходящ музикален фон за един класически кръчмарски къотек. Кет Балу, Кет Балууу... (Бог да те прости, Лий Марвин! Беше страшен в тази роля.)

...Но да не пропусне цирка. И най-възхитителния му номер — зевзекът от акробатичната трупа. Този, който излиза от публиката. Драпа по висилката, като си помага даже с брадичката, пада-става, влачи се по корем, плуе стърготини от манежа; върти безпомощно очи към недостижимата висилка, чак докато истеричният смях на публиката издуе купола на цирка като балон, аха да го понесе над градчето; тогава зевзекът се изправя, подскача леко, застива за миг във въздуха и после, о, после сякаш не

той се завърта на прътовете на висилката, а те се въртят в ръцете му — като жезли на мажоретки, като диригентски палки, като скиптри... Бърдоквата става цар, просякът — принц. Появява се граф Монте Кристо и с блестяща — като цилиндъра му — усмивка подхвърля, че това е той, да, той, който е падал и ставал, влачил се е по корем, въртял е безпомощно очи към тясното прозорче на килията си в замъка Иф, докато тук сме се смеели, докато сме се смеели...

Какъв е тоя номер, още се пита. Преди него ли идва преструвката, или след него? Защо въобще е необходима? Дали не защото маските се слагат, за да бъдат един ден свалени, господа?!

Но като че ли му е рано на него за това, рано му е.

Градчето е добро място за прекарване на детството.

Стои си в него и не чака да удари часът му.

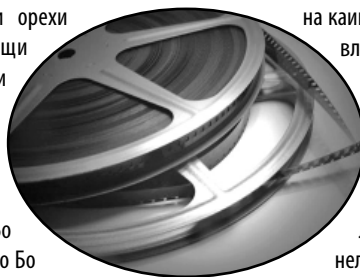
Тук винаги е някога.

* * *

През зимата градски одеон е един бивш прогимназиален физкултурен салон. Отвън на плаката с дързост в погледа е изрисуван Гойко Митич — пера в косите, стрели в колчана, DEFA... Вътре в ъгъла под балкона бумти грамадна ламаринена печка „циганска любов“; горе на балкона, на последния ред, ученици и ученички вместо да гледат кино, активно упражняват петинг, а туй тогава си е едно здраво натискане; бъркане под поли и в блузки, дърпане, щипане, мляскане — кис-кис; ама не кис, кис; люпене на семки, дюдюкане: „Ааааа!“, когато лентата се скъса: „Ууу-ууу“, когато спре токът, и пак — петинг, петинг!, — като че ли всичките пубертети на последния ред са все Петьовци и Пети...

О, невинна вакханалийно на градското кино, само „Казанова“ на Фелини е достоен да се сравнява с теб! — иска да извика киноманът и си представя: оная странноприемница; Казанова, слизащ от каретата, втрещен с воднистите очи на Съдърланд; Казанова — съблазнител и прелъстител, маестрото, сексуалният тартор... После — всеобщото любене в негова чест, навсякъде из хана: на пода и върху масите; по къошета, стълби, перила и первази... Кикотът. И всичко се люлее, тресе, клати, сякаш всеки миг ще се срути...

Киното не се срутва, нито илюзиите му, защото след поредното възкръсване въкъщи между наказанието да не ходи на кино или да се остриже нула номер избира без колебание второто.

Аз съм от България

Мирослава КРУМОВА

България! За минути пред притворените ми очи се подреждат като на стара филмова лента кадър след кадър... Три, две, едно... Погледът ми е разсеян. Картината ме обръква – едната ѝ част е сива, а другата жива и цветна. Мислено разтварям картата на България; с поглед потъвам в тънките сини линии на красивите ни реки, с пръст проследявам сякаш изкуствено начупените ни достолепни планини, кимвам за поздрав на трудещите се хора и... Красиво е! Вълшебно! Поемам глътка въздух и имам усещането, че ми е достатъчно за дълго време. Отпускам се с умиление. Горда съм. Защото има такава страна – България, и аз живея там.

Почакайте! За миг извърнах поглед и... закашлях се, глътката въздух не ми достигна за дълго. Силен звук от клаксон наруши хармонията ми. Двама мъже си размениха грозни думи. Единият бе възседнал удивителна каляска, на която, ако се вгледа внимателно човек, би забелязал половината си имущество; майка с дете и мъж, който с изключителна старателност искаше да увеличи естествените конски сили на своята каляска. Мъжът с „клаксона“ почти бе излязъл от черния си елегантен, (наподобяващ в очите ми грациозна огромна пума) джип и явно изразяваше недоволството си. „Преминаването разрешено“ – зелена светлина, поток от бързаци водачи. Ужас! Почти успях да съдържа дъха си. Музика. Усмивнах се. Проследих със слуха си музиката, която бе в състояние да пречисти съзнанието ми. Зад ъгъла едно момче свиреше на китара и пееше. Толкова чувствено и толкова впечатляващо. Изнасяше своя малък концерт и изживяваше звездния си момент. Никъде не видях знака „road ideal“, не му и беше нужен. Присъединих се към младите хора, които бяха негова публика...

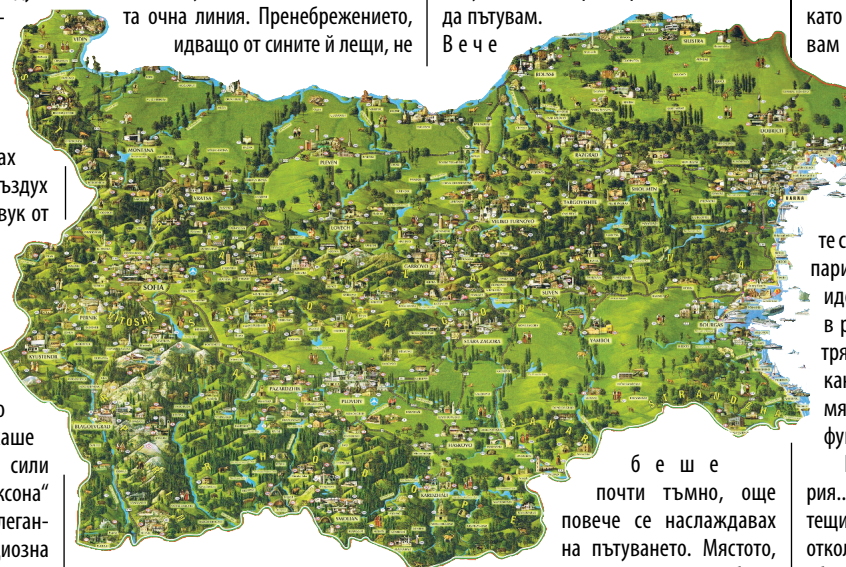
Момент на удовлетворение..., но само момент... Концертът свърши, а в калъфа на китарата видимо хората бяха оценили таланта на момчето, но не това разтревожи съзнанието ми. Малко момиченце, прилично облечено, с дълги коси, прилежно събра приходите и хвана за ръка талантливото... спящо момче. Погледът ми ги проследи известно време. Дали защото ми се искаше, или наистина видях, че те се усмихваха. Приличаха си. Мисля, че бяха брат и сестра. Обадох се на моя брат. Исках само да чуя гласа му.

Продължих. Вървях и попивах по нещо от всеки, с когото се разминавах...

наблюдавах, тълуках. Усмивах се и се натъквавах.

Когато започнах да пътувам повечко и да трупам стаж по автогари и спирки, забавлявах съзнанието си като мислено изпълвах със съдържание моята „Народопсихология“. Та на тези места не само можеш да чуе: „Како, дай пет лева!“, но можеш да събереш изключително много материали за том първи, втори и т.н.

Попитах една добре изглеждаща жена дали е минал автобус №20. Тя се обърна към мен и русата ѝ коса откри дългите изкуствени мигли и блестящата очна линия. Пренебрежението, идващо от сините ѝ леци, не

ме притесни, но най-накрая тя проговори, с нещо като акцент, краткото: „Не използвам автобуси!“. Усмивнах се и пожелах приятна вечер. Попитах една красива двойка. Те използваха автобуси. Дори бяха любезни да ме упътят. Разни хора, разни идеали, разни превозни средства... купих си билет. Успях да помръдна тежкия си сак и го сложих на рамо. Бях по-слаба, но и багажът ми тежеше. Прибирах се у дома. Пуснах го изморено на пода на автобуса, прекрачих, така че да пречи, колкото се може по-малко на останалите, използващи градски транспорт.

Отпуснах глава на стъклото и потънах в свечеряващия се град, в красотата на светлините. В учудващо хубавата музика, която заглушаваше глъчката около мен и сякаш се отделяше в самостоятелно звучене. Хармонията ми бе нарушена от силно цъккане и побутване на големия сак. Срещу мен една жена с изписано по сбръчканото ѝ лице недоволство ме обвини, че преча на хората с тази „голяма торба“, че от такива с багажи ѝ било писнало. Странно. Този път не казах нищо. Мълчаливо взех „голямата си торба“ и слезох две спирки преди моята. Зад себе си чувах смесени коментари на хората, но може би бях

изморена и не им обрънах такова внимание. Чувствах за минута багажа си по-лек... Не знам защо.

Трябваше да пресичам. Червено. Пуснах с известно облекчение „торбата“ на земята и чаках зеленото човече да се изпълни със светлина. Подготвих се да продължа, а и трябваше да побързам. Не поглеждах встрани! Усетих как тежестта в ръката ми олекна.

Млад мъж беше хванал една дръжка на сака ми и каза само: „Нека ви помогна!“ Помогна ми. Почти бях изпуснала автобуса към дома, но... Успях! Отпуснах се и притворих очи. Обичам да пътувам.

Вече

беше почти тъмно, още повече се наслаждавах на пътуването. Мястото, на което стоях, не беше удобно, автобусът возеше твърдо, беше студено, музиката... по-добре беше да не звучи такава, или по-точно не тази.

Звън. Съобщение (есемес) – някои приятели ми пожелаваха приятна почивка. Разплаках се от умиление. Защото ги обичах. Стана ми по-топло, а и някак игнорирах слуха си от останалото.

Унесох се и съм заспаля... Мама и татко. Чакат ме. На угрижените им лица се появява усмивка. Те винаги се притесняват. Прекалено. Децата винаги остават деца за родителите си. Понякога не разбирам притесненията им, защото се боря за своя самостоятелност. Знаем, че ни обичат... И това е достатъчно.

Колко е важна обичта в живота на хората? Може би най-важна. През това време съм се чувствала сама и обичана. „Когато в един дом има любов, тя трябва да бъде подкрепяна и уважавана!“ Често се сещам за това.

Странно е, когато в някой етап от живота си човек неволно прави своите важни изводи за себе си. Анализира поведението си, отделя приятелите от познатите. Получава обич и подкрепа от човек, който заема важно място в живота ми. Как се отделя от дома, но винаги има нужда да се връща.

Аз живея в България, в един малък град, стара къща и добро семейство. Не искам да оставам тук, защото не чувствам, че мястото ми е тук. Имам нужда да разперя криле и да полетя... има още много грешки, които да направя и много уроци, които да науча. Искам да работя и уча! Да запазя и увелича личното си щастие!

Искам да пътувам! Искам... Душата ми толкова много иска, че понякога се разпилявам и губя. Да намериш себе си и да се пребориш със страховете си. Толкова ли е трудно? Трябва да разбере...

Не пиша за България, защото и аз като повечето хора не искам да признавам реалната ситуация. Изпитвам яд и унижение, обичам местата и хората, които познавам. Обичам красотата, от която открадвам глътката въздух.

Държавата ни не възпитава морал, не се грижи за поданиците си, не признава патриотите си. Обича парите. Продава и купува. Превърна идеалите и чувствата в търг. Емоциите в реалити шоу. Натъквам се, когато трябва да призная истината за това как живеят хората в това време, на място, където оцеляването е иззело функциите му (на живота ни).

И въпреки това, аз живея в България... Държавата, в която 70% от работещите плащат повече сметки за месец, отколкото пари изкарват за три. Където абсурдите са нещо нормално, а представителната извадка на обществото ни са добре облечени бизнесмени, с добре прокопани канални закони, неприлично огромни имущества. Стабилно придобити доходи от картофи и къртовски труд. Държавата, чийто облик на лъв успешно замениха със свиня-майка, но с твърде много гладни прасета. Държавата, която не съхранява страната и историята си. Държавата? Добре, че човекът прави народността, а не тя човека. Превръщането на народа в общество от роби и господари е политиката, която бива изповядвана. И все пак, убедена съм, че ще остане неприета.

Затвори очи! Приятно е да чувстваш топлината и спокойните вдишвания на човека до теб. Унасяш се...

Никой не може да открадне собствените ти мигове на щастие. Сънят е странно нещо, когато сънуваш хубави сънища, не искаш да се събуждаш. Нека още малко и още малко...

Иска ми се България да се събуди от своя кошмар.

Защото ние живеем в България. Спим и сънуваме в нея. Дано започнем да страдаме от безсъние...

Глътка въздух. Ще я задържа. До следващото пътуване... Към себе си...

ЗАДАЧИ. ПЛАЗОВЪСКАМИ

1. Черни врани: Диана, Ана, Лили и Зоя са кацнали върху една жица. Диана е между Ана и Лили, точно по средата. Разстоянието между Ана и Диана е равно на разстоянието между Лили и Зоя. Диана е кацнала на 4 метра от Зоя. Колко е разстоянието между Ана и Зоя?

- а) 5 м б) 6 м в) 7 м
г) 8 м д) 9 м.

2. Златка построява „замъци от карти“. Начертани са замъците на един, два и три етажа, построени вече от Златка. Колко карти ще са ѝ нужни, за да построи дворец от 4 етажа?

- а) 23 б) 24 в) 25
г) 26 д) 27

Отговори на задачите от миналия брой

1. Числото в долния десен ъгъл на таблицата е 54.

2. Броят на всички тройни точки в таблицата е равен на $C_{12}^3 = \frac{12 \cdot 11 \cdot 10}{3 \cdot 2} = 660$

Броят на тройките точки, лежащи на една права е

24. Вероятността е $P(A) = \frac{24}{660} = \frac{2}{55}$.

Подготвил: доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ

Трети междуфакултетен турнир по футбол

Студентският съвет организира традиционния вечерен турнир по футбол на 14-16.04.2009 г. В него взеха участие всички факултети от Пловдивския университет. През първите два дни отборите играха директни елиминации, като всички футболисти положили максимални

усилия, за да изведат отборите си напред в класирането.

Първият полуфинал играха философите срещу биолозите, като мача между тях завърши 1:2 за отбора от тепето. В другия мач педагозите надделяха над филолозите със съкрушителния резултат от 5:0, като

Футболните отбори, класирали се на първите три места.

Снимка: Васил Генев

Студентски туристически игри Узана 2009

Участниците от ПУ

Снимка: Георги Влайков

От 8 до 10 май 2009 г. се проведе Първият национален студентски събор за туристическите игри и Приз „Златна Шишарка“. Участие взеха студенти от 10 висши училища, като най-многобройни бяха от Пловдивския университет, Нов български университет и Медицински университет – Плевен. На организирания палатков лагер пред хижа Узана бяха построени 58 палатки за 129 студенти. За трите дни на мероприятиято се изпяха много песни край лагерния огън. Особено силен беше денят с туристическите игри – дърпане на въже, скачане в чували и комбинирана туристическа щафета.

Някои от студентите за пръв път ползваха туристическата бусола, но показаха бърз ум и разбиране при задаване на координатите. В едни игри винаги има победители и победени, но в туризма всички са победители с присъствието си сред природата.

Отборно класиране: I място – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ II място – УНСС-МГУ III място – Тракийски университет – Стара Загора Призът „Златна шишарка“ за 2009 година бе връчен на студентите от Пловдивския университет.

Самуил Цветков

това им донесе класирането за финал.

Финалният мач се игра между Биологическия и Педагогическия факултет. Единствения гол в мача отбеляза второкурсникът Ангел Пърпулов, с което донесе победата на миналогодишния шампион. Специален гост на турнира беше ст.преп. Димитър Благоев, който награди отборите, заели призовите места с медали и купа за победителите. Студентският съвет осигури и парични награди за първите 3 отбора.

Краино класиране:

- I място – Педагогически факултет
- II място – Биологически факултет
- III място – Философско-исторически факултет

На IV място завърши отборът на Филологическия факултет, който загуби борбата за трето място след изпълнение на дузпи, но футболистите се заеха, че догодина ще играят на финала.

Самуил Цветков